

BIM Atzeneta del Maestrat

Època XI Núm. 24 - desembre, gener, febrer 2023

L'AODL informa

A Atzeneta cal saber

El Castell d'hivern, un més

De Romania a Atzeneta

Gent d'ací

Aquells que van ser

Ens conten des del Col.legi

Medi Ambient

Des de la UJI

Les associacions parlen

Des del Casal Popular

Els nostres artistes

Des de la Cooperativa

El temps i la Meteo a Atzeneta

APROVAT PLA GENERAL D'ATZENETA

SANT ANTONI, FIDEL A LA TRADICIÓ

Agenda

HORARIS	TELÈFONS D'INTERÉS	HORARI D'AUTOBUSOS
AJUNTAMENT De dilluns a divendres de 9 h a 14 h. Dissabte de 9h a 13 h. www.atzenetadelmaestrat.es Facebook: Ajuntament d'Atzeneta del Maestrat	AJUNTAMENT 964 37 00 18 CENTRE DE DIA 964 37 09 19 CENTRE DE SALUT 964 37 05 43 GUÀRDIES 698 614 472 FARMÀCIA 964 37 00 54 COL·LEGI PÚBLIC 964 73 82 50 BANKIA 964 37 00 53 BBVA 629 005 298 ARQUIA Coop 626 035 212 GUÀRDIA CIVIL 964 37 00 63 062 CASA ABADIA 964 37 03 36 EXTENSIÓ AGRÀRIA 964 39 96 90 AUTOS HICID 964 20 01 22 EMERGÈNCIES 112 INFORMACIÓ 012 HOSPITAL GENERAL 964 72 50 00 HOSPITAL PROVINCIAL 964 35 97 00	ATZENETA-L'ALCORA-CASTELLÓ ATZENETA Eixida 6'30 h L'ALCORA Arribada 7'30 h Eixida 7'35 h CASTELLÓ Arribada 8'00 h Eixida 18'00 h ATZENETA Arribada 19'30 h VISTABELLA-ATZENETA-CASTELLÓ VISTABELLA Eixida 6'00 h ATZENETA Arribada 6'50 h Eixida 7'00 h CASTELLÓ Arribada 8'30 h Eixida 15'30 h ATZENETA Arribada 16'50 h Eixida 17'00 h VISTABELLA Arribada 18'00 h
ESCOMBRERIES A partir de les 20 h. RECOLLIDA D'OBJECTES VOLUMINOSOS El quart dimecres de cada mes. CEMENTERI Tots els diumenges (hivern de 15 h a 17 h i estiu de 16 h a 18 h).	ALTRES SERVEIS A L'AJUNTAMENT	
SERVEIS SOCIALS Dilluns de 9 h a 13'30 h i dimecres amb cita previa (722739456) a la 2ª planta de l'ajuntament. ARQUITECTA MUNICIPAL Dimarts de 10 h a 14 h a l'ajuntament. VETERINARI Dimecres de 10 h a 11 h a l'ajuntament. NOTARI Dijous cada 15 dies a l'ajuntament.		

Edició: Ajuntament d'Atzeneta**Coordinació:** www.teescriboloquequieras.com**Impressió:** Paperam Impressions**Disseny:** Jaume Gil

La gent que fem aquest BIM volem que estiga obert al major nombre d'opinions. Tot aquell que vulga col.laborar, de qualsevol manera, ens ho pot fer arribar a l'ajuntament o a l'adreça electrònica bimatzeneta@gmail.com.

Col·laboracions, incloses les fotogràfiques, d'aquest número:

Associació d'ames de casa (Tere Vayá), Melchor Rovira, Carmen Rovira Monfort, Paco Esteller, Nina Iovanescu, Ximo Roig, Pepe Monfort, Pilar Ferreres, Miguel Ángel Moliner, Miquel Lapuente, Arcadi Vidal, Antonio Medall, Rafa Gil Marín, Nacho Gimeno, Neus Bartoll, Eladi Roca, Leo Gil Saura, Xavi Pallarés, Marc Torner, David Bellés, Miquel Ángel Martí.

Dipòsit legal: CS-312-2017

PRIMAVERA EN EMBRIÓ

Hi ha hagut hivern, encara resisteixen alguns matins amb gebre. Només ha faltat la neu, encara que ja sabem que no es presenta tots els anys per les terres baixes d'Atzeneta, que el seu mantell sol abraçar les àrees clàssiques muntanyenques, amb Penyagolosa com a punt descollant i atractor de la neu.

Al marge de la certesa sensorial i termomètrica de l'hivern, de la incertesa davant qualsevol gelada tardana que torne a fer malbé la collita d'ametla com en la campanya anterior (la més catastròfica de què es guarda memòria) satisfà escriure, en manera balanç, que en l'última legislatura municipal a Atzeneta ha aportat progrés sense conflictes dignes d'esment i els pocs que hi ha hagut no els ha provocats el xoc d'ideologies tan en voga en massa àmbits institucionals i geogràfics.

Es podrà argumentar per a desdibuixar l'argument que amb una proporció de set a dos l'oposició es dilueix, que les majories absolutes donen peu a legislatures plàcides, i tindrà validesa l'argument. Però cap també el que les majories incórreguen en abusos derivats de la seua preponderància i tampoc ha sigut així a Atzeneta, encara que la gestió d'un període es ratifica o se censura en el següent, quan les urnes toquen a sometent i la ciutadania ha de triar de nou qui els representaran. I com l'Ajuntament és una unitat política més pròxima al ciutadà convé decidir amb major personalisme perquè les accions dels *municipes són les que més efectes directes provoquen en el veïnat.

Aquest BIM mai s'ha convertit en una tribuna política per als uns i els altres. De fet i en l'actual etapa, no hi ha hagut un sol article signat per cap dels partits que componen el consistori i malgrat la proximitat de les eleccions quan aquest

número veja la llum tampoc es trencarà la norma. Només tractem de donar compte del que ocorre a Atzeneta, és cert que amb el retard lògic inherent a la naturalesa de la publicació, construint intrahistoria, acostant les històries personals d'una galeria de veïns que tenien una vida, una activitat, una afició que narrar.

En aquest número inaugurarem secció. Per no anomenar-la "velles glòries" (la paraula "vella" té una connotació negativa), l'hem titulada "Aquells que van ser" (i continuen sent), per a acostar a les generacions de hui com eren els esportistes d'uns altres temps, que l'esport no sempre ha sigut com ara, que van haver altres assoliments, altres maneres, altres marques, altres dedicacions que van ser igual d'encomiàstiques que les actuals. Han envellit, uns millor que uns altres, però l'envellir és una prova inequívoca que es viu llarg i just és recordar el passat per a comprendre d'on venim, on resideixen les nostres arrels, com hem construït la nostra personalitat com a poble.

A l'espera que la primavera ens oferisca bonança, a l'espera que les eleccions municipals ens oferisquen un altre període igual de productiu que el present, sempre fruit de l'elecció mancomunada d'un padró que resisteix l'assot de la despoblació, avancem, vivim, recordem...

L'AODL informa

IV Pla de Salut de la Comunitat Valenciana

IV Pla de Salut de la Comunitat Valenciana

El IV Pla de Salut de la Comunitat Valenciana 2016-2020 constitueix el punt de referència per a marcar el desenvolupament de les polítiques de salut en la Comunitat Valenciana en els pròxims anys. Implica el compromís explícit que adquireix el Consell en el seu conjunt per a impulsar i contribuir al desenvolupament de polítiques públiques saludables, alineant-se amb les perspectives més innovadores de "salut en totes les polítiques" i "salut en totes les edats".

Aquest Pla es va aprovar per acord del Consell de 29 d'abril de 2016.

El seu plantejament es configura entorn de cinc eixos fonamentals:

- **EIX 1.-** Centra el seu focus d'atenció en les persones i en els diferents entorns en els quals es desenvolupa el cicle vital de les persones (salut en totes les edats).
- **EIX 2.-** Contempla propostes d'accions sinèrgiques des de diferents sectors, no sols des del sector sanitari (salut en totes les polítiques).
- **EIX 3.-** Proposa transformar el sistema sanitari per a abordar els reptes que imposen l'envelliment de la població i el predomini de les malalties cròniques.
- **EIX 4.-** Vincula els seus objectius amb els acords de gestió del Sistema Valencià de Salut.
- **EIX 5.-** Incorpora l'enfocament de la salut positiva i dels actius per a la salut, que persegueix fer fàcils i accessibles per a les persones les opcions orientades al benestar i la salut.

S'organitza entorn de cinc línies estratègiques:

Línia 1.- Innovació, reorientació i reorganització del sistema sanitari per a assegurar la màxima qualitat i la millor valoració percebuda pels i les pacients.

Línia 2.- Orientació cap a la cronicitat i cap als resultats en salut per a incrementar l'esperança de vida en bona salut.

Línia 3.- Enfortir l'equitat i la igualtat de gènere, reduir les desigualtats en salut i fomentar la participació.

Línia 4.- Cuidar la salut en totes les etapes de la vida.

Línia 5.- Promoure la salut en tots els entorns de la vida.

XarxaSalut

XarxaSalut és la xarxa de municipis de la Comunitat Valenciana que s'adhereixen al IV Pla de Salut, adquirint amb això el compromís d'implementar accions de promoció de la salut en l'àmbit local emmarcades en les línies estratègiques i objectius del Pla de Salut.

Aquesta és una iniciativa de la Conselleria de Sanitat Universal i Salut Pública, a través de la seua Direcció General de Salut Pública i amb la col·laboració de la Federació Valenciana de Municipis i Províncies.

XarxaSalut es crea com un marc d'actuació per a reorientar les accions de promoció de la salut en la comunitat que ja s'estiguen realitzant i les noves que es puguem dur a terme cap al principi de salut en totes les polítiques, és a dir, cap al reconeixement que totes les polítiques en l'àmbit local poden tindre un impacte sobre la salut de les persones i que, per tant, és necessari treballar per a la salut des de la intersectorialitat, acompanyant d'espais per a la participació ciutadana.

I per tot això, el municipi d'Atzeneta del Maestrat amb data 8 de novembre del 2019 va acordar adherir-se al IV Pla de Salut 2016-2020 de la Comunitat Valenciana, així que hi formem part des de la firma de la seua adhesió el dia 25 de març del 2020.

L'AODL
Pilar Ferreres Garcia

A Atzeneta cal saber

LA MAT, SEMPRE LA MAT

L'Ajuntament d'Atzeneta del Maestrat ha tornat a al·legar contra la MAT en la seua croada perquè les autoritats implicades en el traçat de la línia el varien. L'última apareixia en un número del BOP del mes de febrer.

DÍA DEL ARBRE

EL 31 de gener, es va celebrar el dia de l'arbre. Els alumnes i alumnes del col·legi i els del taller de jardineria van plantar arbres als voltants del paratge del Castell.

SANT ANTONI A L'UNITAT DE RESPIR

Per Sant Antoni, la gent de la nostra Unitat de Respir van fet els seus prims i pastissos, dolços típics d'esta festa.

TALLER D'OCUPACIÓ

El personal del taller d'ocupació de jardineria va realitzar a finals de gener treballs de desbrossa i manteniment del paratge del Castell per tal de deixar-lo net per acollir a la gentada que va acudir amb motiu de la festa d'hivern.

ADEQUACIÓ DE PISTES

Al llarg de febrer s'han adequat camins i pistes rurals del terme per part del Consorci de Bombers mòbil de Diputació de Castelló. La majoria de les pistes que s'han arreglat, han estat les que van sol·licitar els veïns/és del municipi.

Licitació

Un dels projectes estrela de la present legislatura és la construcció de l'Institut CRA Penyagolosa. Cal assenyalar que es van tancant fases. El 4 de gener de va adjudicar la licitació. El centre haurà d'estar acabat en un any, a comptar de la citada data.

MITJOS MÒBILS SANITARIS

Atzeneta compta amb un vehicle tot terreny per a reforçar la prestació del servei sanitari. Amb base operativa en el centre de salut, el vehicle servirà per a l'agilitat d'atenció sanitària i la possibilitat d'accés a les zones més agrestes dels municipis que abasta el nostre radi d'acció sanitària.

La iniciativa procedeix de la Generalitat i també han sigut dotades amb el mateix vehicle les poblacions de Llocena, Albocàsser, Vilafranca i Villahermosa.

PLA GENERAL

Després de 14 anys de papers i tràmits administratius, al mes de desembre es va aprovar definitivament del Pla General d'Atzeneta del Maestrat segons acord de la Comissió Territorial d'Urbanisme de Castelló, i està publicat en el Butlletí Oficial de la Província de Castelló número 145 de data 3 de desembre de 2022.

És un document estratègic per al desenvolupament del poble perquè dona respostes urbanístiques a les necessitats reals de sòl residencial, industrial i terciari.

Sense dubte, un dels millors objectius complits al llarg d'aquesta període municipal.

De Romania a Atzeneta

Gastronomia romanesa

Nina Iovanescu

Iniciem secció per a aproximar els usos i costums de Romania. Atés que la colònia romana a Atzeneta és nombrosa, en cada número donarem compte a través de col·laboradors d'aquella nacionalitat d'alguns d'aqueixos usos i costums. Hui ens iniciem amb una recepta gastronòmica.

Ingredientes para 4 botes de coliflor encurtido 1800 ml con Pikant Fix

- 3 cabezas de coliflor (aprox. 4,5 kg)
- 1 litro Vinagre
- 250 g de azúcar
- 4 litros de agua
- 3 Sobres Pikant Fix de Dr. Oetker, (que se encuentra en todas las tiendas rumanas)

Pikant Fix de Dr. Oetker, el conservante que se encuentra en las tiendas rumanas.

¿Cómo encurtimos la coliflor con Pikant Fix?

- Con 3 sobre de Pikant Fix, puse 4 botes 1800ml de coliflor encurtidos, pero en el sobre dice que se puede preparar la salmuera para los botes de 700ml (recomendado 6-7), pero la coliflor solo me quedaba para 4 botes de 1800ml.

- Lavar la coliflor y la zanahoria, luego partir la coliflor en floretes pequeños, y limpiar la zanahoria y cortarla en rodajas.

- En 4 botes de 1800 pongo los floretes de coliflor, y entre ellos pongo rodajas de zanahoria (también pongo 1 hoja de apio cada uno para decorar, como lo tenemos en la cocina).

- Para la salmuera, usé 2 paquetes de Pikant Fix Dulce Agrio, pero si te gusta el sabor ligeramente picante de los pepinillos, también puedes usar Pikant Fix lute (Picante), y un paquete Pikant Fix con verdura

- El contenido de los sobres de Pikant Fix se disuelven en 4 litros de agua que se mezcla bien con 1 l de vinagre (300ml de vinagre de 9° o 400ml vinagre 6° el que se encuentra en España) y 300g de azúcar (en el sobre dicen 150g por sobre pero puedes ajustar las cantidades de azúcar y vinagre según tus preferencias: más dulce o más ácido). La mezcla se hierve durante unos 5 minutos, tiempo durante el cual es bueno mezclar de vez en cuando con una cuchara.

- Se vierte la salmuera en tarros sobre la coliflor para que el líquido cubra por completo las verduras, se cierran los tarros con tapas y ya está lista la coliflor encurtida con Pikant fix. La coliflor enlatada no requiere esterilización (también está escrito en negrita en el sobre)

El Castell d'hivern, un més

El 28 de gener, on el clima va donar una treva, Atzeneta va celebrar el seu tradicional Castell d'hivern. En l'ermita es donen cita tant veïns com visitants que fan de la romeria un cant als ancestres per a perpetuar la idiosincràsia d'un poble que es manifesta en accions tan insaurades en l'imaginari popular com tocar la campana.

Al migdia es menja en la muntanya, als voltants del paratge i a mitjan vesprada els qui així ho decideixen tornen en processó i els qui no, pel seu compte.

Com el ritual i els costums estan molt assentades en el temps i són més que conegudes pel paisatge, millor unes fotos que evidencien l'ahir i el hui. Fotografies tretes de l'Arxiu d'Atzeneta, fons Antonio Medall.

ENTRE EL COLL DE LA BASSA I EL PONT ROMÀ

Reproduïm la notícia apareguda a Valencia Plaza per informar sobre la magnitud històrica d'aquest descobriment.

Descobreixen el recorregut d'un itinerari històric de més de dos mil·lennis

28/01/2023 -

CASTELLÓ. Els treballs desenvolupats en el marc del projecte UJI-Encultura 'Delimitació i estudi de l'assegador reial d'Aragó: un itinerari històric de penetració i vertebració de les terres de Penyalgosa', desenvolupat per l'arqueòleg Pablo Medina i dirigit pel professor de l'UJI Miguel Ángel Moliner, han identificat el recorregut d'un itinerari històric que connectava la costa mediterrània amb les terres d'Aragó.

El tram estudiat transcorre entre el coll de la Bassa (Atzeneta del Maestrat) i el pont romà (Vistabella del Maestrat), amb una longitud total de 27,714 km. Els extrems originals d'aquest camí s'ubicaven als llocs ibèrics de Torre la Sal, al Prat de Cabanes, i el mas de Simón, a Mosquerola. Però a més, durant el seu recorregut travessa altres llocs arqueològics tan emblemàtics com la via Augusta, tot just per l'arc romà de Cabanes.

Aquest tram, que transcorre pels termes municipals d'Atzeneta i Vistabella, té una orientació oest i nord-oest i en gran part estava condicionat per al trànsit de persones i de carruatges. Això vol dir que aquesta infraestructura viària va suposar un gran treball d'enginyeria per poder superar els pendents i els barrancs d'una zona abrupta de muntanya, superant un desnivell de més de 1.000 m.

Al llarg de tot el recorregut s'han detectat diferents infraestructures que encara hui permeten un ús còmode del camí. Entre aquestes, s'han identificat un total de nou trams de terrasses, amb una longitud de 6.258 m., les quals s'utilitzaven per aconseguir una superfície prou ampla per al trànsit rodat i reduir el pendent en les zones més escarpades. També s'han identificat sis trams de trinxeres, amb una longitud de 491 m., les quals s'excavaven per a suavitzar espais de muntanya amb un desnivell molt abrupte.

Encara que l'ús continuat del camí ha implicat nombroses reformes, en espais amb fort desnivell s'han documentat trams amb diferents tipus de pavimentació per millorar la fricció de les rodes, afavorir el trànsit igualant els desnivells i inclús drenar l'aigua. Així, al llarg del tram estudiat, s'han documentat principalment dues tècniques de pavimentació: empedrats i superposició d'àrids. Hi ha un total de 21 trams d'empedrat, utilitzats preferentment en zones amb pendent o amb revoltes. També s'han localitzat dos trams amb una estructura de pavimentació conformada a base de capes d'àrids: per sota una capa de grans pedres travada amb argiles, al mig una capa amb graves travades també amb argiles, i dalt una fina capa d'argila premsada amb uns pocs àrids.

Finalment, s'han localitzat un total d'11 pedreres des d'on es van extraure les roques necessàries per a fer parets de contenció i pavimentacions. Molt interessant també és la identificació de 24 trams amb carrilades produïdes per les rodes de carro que van recórrer aquest itinerari, entre les quals se n'han identificat algunes que podrien remuntar-se a l'Edat Mitjana o fins i tot a l'etapa romana.

Gràcies a totes aquestes dades, avui se sap que, possiblement, aquest camí s'ha utilitzat de manera ininterrompuda des de fa més de dos mil anys. L'itinerari pogué ser utilitzat pels ibers, i després pels romans, per transitar i establir un comerç entre la costa mediterrània i les terres de l'actual Aragó. Es va continuar utilitzant en els segles següents, i se'n va intensificar l'ús amb l'arribada del món andalusí. Posteriorment, la conquesta cristiana i el desenvolupament de la ramaderia ovina a la zona, va transformar-lo novament, modificant-lo en part i adaptant-lo com a via pecuària. Finalment, aquest corredor va seguir sent utilitzat fins a mitjan segle XX quan es va construir l'actual carretera CV-170 que transcorre paral·lela a l'antic traçat.

Aquest estudi forma part dels projectes Encultura-UJI 2022, del Vicerectorat de Cultura, Llengües i Societat de la Universitat Jaume I.

Sant Antoni en imatges

Com cada any per gener, Sant Antoni es va presentar fidel a la seua cita amb la seua condició de sant protector dels animals. El fred no va inhibir la presència d'atzenetins als carrers. I la litúrgia del foc i del pastís i el prim van tornar a enfortir la tradició a Atzeneta des que la memòria és memòria.

Gent d'ací

Pepe Monfort Escrig

LA EFICACIA DE LA DISCRECIÓN

Juanma Velasco

Cuando llego al punto concertado, con cinco minutos de retraso, Pepe ya me está esperando. Acontece febrero y acaban de dar las seis. Comienza a notarse el fresco que derivará el frío a medida que pasen las horas hasta desembocar en la helada nuestra de cada día, desde hace casi un mes de manera consecutiva, circunstancia que aplacará la floración de los almendros, restando pues posibilidades estadísticas a sufrir una helada; un segundo año de desplome de la cosecha de almendras reduciría no solo el extra de los ingresos de demasiados atzenetins, sino también su esfuerzo por mantener el cultivo.

Nos iniciamos con eso. Pepe siempre fue hombre de campo y ahora que la jubilación le ha puesto el tiempo, todo el tiempo a su disposición, se ha echado al monte para dedicarse de lleno a su más que afición.

Conversamos en la vivienda aledaña al estanco, al carrer La Font, un espacio rehabilitado del que desconocía su existencia. Lo observo, rememoro en los suyos, los rasgos faciales de su padre, alguacil de turuta en mano un sinnúmero de años hasta que le llegó también la jubilación a principios de los noventa.

Además de que por su condición de "gent d'ací" bastaría para aparecer en esta sección, sucede que Pepe Monfort Escrig ha ejercido de auxiliar administrativo en el Ayuntamiento de Atzeneta durante treinta y seis años, desde 1986 hasta octubre de 2022, mes el que cumplió los sesenta y cinco y se planzó sin concederse una sola prórroga porque entendió que bastaba.

Pese a los más de siete lustros ocupando el mismo puesto, y pese a la inclinación del vecindario a motejar a las personas por sus puestos de trabajo cuando permanecen el tiempo suficiente en él, Pepe nunca llegó a ser apodado como "el auxiliá" porque prevalecía el mote de "l' estanqué". Además, el título, casi vitalicio de "auxiliá" lo ostentaba José María Juan, conocido también como Choles, que ocupó el cargo más de cuarenta años siendo sustituido precisamente por

Pepe cuando a aquel lo atrapó la edad del descanso laboral definitivo.

Ha convivido con siete alcaldes: Juan José

Bertrán, Enrique Barberá, Pepe Barberá (en sus dos etapas), Joaquim Escrig, Miguel Ángel Barrera, Miguel Ángel Carrillo y Santiago Agustina, además de la propina de la gestora del escándalo por la protesta docente. Sé que no los cito en el orden cronológico adecuado, pero el lector nativo los ordenará debidamente.

Conozco sobradamente su condición de hombre discreto, de hombre juicioso, de buena gente como pocos, por igual afable que eficaz, dotado de un carácter conciliador que le ha posibilitado no indisponerse con nadie -y ya es difícil- a lo largo de esos 36 años de travesía. Hace una salvedad y refiere que sí, que bueno... que una vez... que con uno, solo con uno del que omite el nombre tuvo una trifulca sonora, pero después retornó a las dependencias a pedirle disculpas y perdón.

No le fuerzo lo más mínimo para que me confiese manías, trapisondas o virtudes de los aludidos siete alcaldes con los que ha convivido profesionalmente. Ni este es el marco para verter maldades o bondades de la condición humana y política, ni tampoco es su estilo, pero generaliza que cada uno tenía lo suyo, de favorable y de mejorable, que el puesto de alcalde supone más una carga que un orgullo, porque la responsabilidad es demasiado elevada y la retribución no compensa la entrega, máxime si como el actual aporta su salario a una bolsa común que se reparte entre los ediles del equipo

de gobierno, hecho que lo dignifica a juicio de entrevistado y entrevistador.

No siente excesiva nostalgia de sus días en activo pese a que las relaciones laborales le depararon amigos más que compañeros de trabajo. El día a día compartido con Juan José (alguacil), Félix, Pilar y Vicent y alguno más de los tiempos pasados le proporcionó un ambiente laboral que propiciaba que el acudir a diario a las mismas dependencias municipales durante esos 36 aludidos años se convirtiera en una rutina. Y la expresión "mismas dependencias" se antoja propia porque ya debutó en su rol de auxiliar tras ganar la oposición en la nueva y actual sede del consistorio, inaugurada en agosto de 1986.

Diversidad de funciones, manejo de la burocracia, conocimiento del paisanaje, del entorno, de los detalles, de la intrahistoria local, en definitiva; vectores del conocimiento todos ellos que han facilitado su eficacia

porque no eran pocas las ocasiones en que un vecino accedía a la sala y Pepe de antemano ya intuía lo que quería. Aunque no

todo son ventajas de trabajar en el mismo lugar en el que se vive y en un puesto de exposición pública, porque se corre el riesgo de ejercer de funcionario las veinticuatro horas.

Épocas de atasco, épocas de doblar horarios, de convulsión, de cambios, de adaptaciones, de modificación de procesos, en suma, de no perderle el paso al progreso y adecuarlo a las herramientas, en particular las informáticas, para mantener la eficacia, la agilidad y contribuir, sordamente, a la mejora de las condiciones de vida de sus paisanos.

Nació en 1957, en la plaça, en el penúltimo emplazamiento del estanco, en casa, como se nacía por entonces. Infancia local sin pormenores destacables y a los once años lo "exiliaron" a Tortosa, a un internado religioso donde cursó hasta los diecisiete, con unos primeros meses de la lógica adaptación de un chiquillo que no había salido de Atzeneta. Después se decantó por estudiar Filosofía en la extensión de la universidad de Valencia que acabó generando la UJI, pero que en aquellos años tenía su sede en el actual seminario del Mater Dei. Pero como solo eran tres años los cursables en Castellón, emigró

a la capital del Turia a rematar sus estudios con la especialización de Pedagogía y con el título debajo del brazo cumplió con el deber patriótico forzoso de los tiempos y recaló en Madrid con uniforme militar.

Cuando regresó a Atzeneta pasó por un periodo de incertidumbre, de pérdida de rumbo. El desconcierto finalizó cuando un familiar suyo, uno de los Rambla, le hizo saber que en Vilanova d'Alcolea había una vacante en su ayuntamiento. Tres años estuvo allí, ejerciendo de hombre orquesta, solitario para atender a los frentes vecinales que necesitaban del concurso del Ayuntamiento. Ahí se curtió en la función pública; ese periodo de formación activa intensiva multiplicó por ene su eficacia y cuando aprobó la oposición para cubrir la plaza que el "auxiliar" legendario que fue Choles había dejado libre, su vida quedó estabilizada hasta hoy.

Contrajo matrimonio con Nieves en 1987. Con el tiempo, la licencia del estanco pasaría a su titularidad porque estos establecimientos constituyen una regalía de otros tiempos en los que Franco hacía y deshacía hacia las viudas de guerra y a personas en circunstancias desfavorecidas. Lo recibió su abuela materna al finalizar la guerra, lo heredó su madre y ahora lo regenta su esposa.

Me intereso, a título del curioso que siempre va conmigo, por si siguen siendo rentables los estancos y sostiene que, aunque los tiempos les han ido restando algunas competencias comerciales, les han añadido otras, pero que el tabaco sigue siendo un vicio común y los estancos continúan siendo los únicos establecimientos autorizados para expendirlo, incluidos los bares, y que con sus réditos se va tirando, solo tirando.

Dos hijos independientes completan su elenco familiar directo, Vicent y Josep, ambos bien situados profesionalmente, ambos manteniendo estrechamente sus vínculos locales.

Nos retrotraemos a su pasado deportivo que se nutre del fútbol como deporte casi único y de la UD Atzeneta como también su único club. No recuerda con precisión las fechas de su debut y de su retirada, pero aproxima que debieron sumar quince años los años en el primer equipo (al margen de los estadios de infantiles y juveniles organizados por Me dall) divididos en dos etapas, la última a resultas de la recomposición del club a finales

de los ochenta y recobrar a futbolistas que aun estando en edad deportiva de merecer ya no estaban en activo. De ordinario como mediocampista, bregador, incansable, noble siempre en el desempeño del juego, tan noble como en la vida.

Anda bien de salud superado el trombo en una pierna de hace un par o tres de años, tampoco afina del todo en lo cronológico, y que le abocó al anticoagulante de por vida y del que refiere que no experimenta efecto secundario alguno.

Trajina estos días con el serrucho y la motosierra. Es tiempo de poda y gestiona él también ese apartado del extenso almendral del "Mas Propet" como su parcela más emblemática, aunque posee alguna otra. Mantiene un aspecto de viejoven con ímpetu y se deja llevar por lo apacible, alejado de catastros, permisos y otros escritos, aunque pese a sus treinta y seis años de militancia en la administración local, nunca será Pepe "l'auxilià" porque para el paisanaje se mantiene y lo hará por siempre como "l'estanqué".

Obituari

Arcadi Vidal Sales

Juanma Velasco

No solemos recoger en el BIM los decesos de los atzenetins, pero me voy a permitir hacer una excepción con Arcadio Vidal, fallecido el 24 de diciembre del pasado año, porque él ha nutrido de fotografías esta última etapa de la publicación. Solo necesité de su permiso la primera vez, alejado del recelo de cualquier derecho de propiedad intelectual. Era fácil con él. Comparezco para recordar con brevedad a Arcadio, un anticlerical consumado al que no le conocí doblez sobre sus convicciones. Arcadio era uno de esos tipos que me daban miedo cuando mi infancia y no tanto. Su voz masculina, su desparpajo verbal siempre pronto, siempre ocurrente, sin sordina en las palabras me hacían sentir diminuto en cualquier intercambio léxico.

Con los años, con el crecimiento de las alacenas de mis palabras, me dejó de asustar, aunque siempre le reconocí un sentido de la repentización capaz de acertar con la réplica adecuada para cada intercambio; con los años también nos aproximamos en lo literario y en lo personal. Con los años, reitero, nos considerábamos amigos pese a la diferencia de edad. Siempre fue generoso con mis obras y precisamente su falta de filtro, su escaso apego a la diplomacia me llevó a permitirle leer mi última novela, todavía inédita, porque entendía que su opinión carecería de sentido de la diplomacia alguna, algo de agradecer en estos tiempos cosméticos.

No importa demasiado, pero me dio sus parabienes literarios y proviniendo de él "me lo creí". Llegamos a conversar profundo, lúcido hasta el final de sus días, guapo como él se veía, plural, con una mochila repleta de atrevimiento, con maneras de aventajado de los negocios, no me censuré demasiado cuando tuve que poner por escrito su vivencia vital publicada en un número anterior.

Alejado de cielo alguno, ateo convincente y convencido, queda su memoria y su contribución, fotográfica, pero sobremanera la personal, a la intrahistoria d'Atzeneta, quizá su único cielo tangible.

Aunque haya cambiado de dimensión, aunque sea ya solo materia fungible, te quedas conmigo, con nosotros, amic.

Sus fotografías son mi mejor homenaje.

Aquells que van ser

XIMO ROIG, PALES I RAQUETES

Juanma Velasco

Obrim secció nova. Alguns dels qui hui compten les seues dècades més que els seus anys, van ser no fa tant persones amb físics pletòrics que van practicar els mateixos esports que hui practiquen els qui hui tenen semblants anys als que ells tenien llavors. Comencem la secció amb Ximo Roig, forner durant moltes dècades, però futbolista, jugador federat de frontenis i de "pilota a mà", que va contribuir, en particular amb les especialitats de paret, a prestigiar el nom de Atzeneta perquè aquells equips van collir no sols bons resultats, sinó una nòmina de relacions personals que van esdevindre algunes en amistats i en una exportació de marca local per nombrosos racons de la província i més enllà. Ens ho explica ell.

- **El frontenis va ser una eixida esportiva quan l'edat ja no aconsellava jugar a futbol?**

Sí, l'esport és menys exigent. El futbol era més cridaner, però a frontenis amb quatre ja tenies partida.

- **En quin any vas començar a jugar? A futbol, a frontenis.**

Les dates no les recorde amb precisió, però degué ser en la temporada 1963-64 quan vaig debutar com a porter de futbol. Llavors s'ocupava del futbol Eliseo Bellés (pare de l'actual Eliseo Bellés).

- **Vas ser dels pioners amb la raqueta?**

Sí, sí. Vaig ser dels constituents d'aquell equip. El frontó es va construir en 1981, degué ser doncs en aqueix any quan ens iniciem. Formaven part de l'equip Arcadio Vi-

dal, Angelino Barberá, Demetrio Agut, Toni Hernandorena, Pepe Barberá, Recaredo Barberá i pot ser que me'n deixe algun.

- **Quants anys vas formar part de l'equip local? De tots dos esports.**

En futbol deguí jugar una desena d'anys. En

frontenis semblant.

Una de les múltiples anècdotes va succeir en l'anomenat torneig estiuenc de Borriol, que disputaven els equips que millors resultats havien obtingut en temporada regular contra el Borriol. El primer partit el juguem contra ells i empatem a quatre, amb dos gols de Vicent "Mano" i altres dos meus. En la final, contra un equip de Castelló, aconseguim guanyar per un a zero, gol de Juan Beltrán (Juaico, o Juaiquet, segons afinitats). A l'arribada al poble ens van rebre com si haguérem guanyat la lliga, però la de Primera Divisió. Records, sempre ací per a recordar-nos el molt que hem viscut.

- **En quina posició solies jugar? També de tots dos esports.**

En el futbol solia jugar de defensa, però he jugat en totes les posicions, es podria dir que era un comodí. I en frontenis les posi-

cions de davanter i zaguer se solien alternar.

- **En la teua etapa com a jugador de frontenis, qui us guanyaven sempre? Qui no va poder guanyar-vos?**

Com canviàvem de parella, podíem guanyar a qualsevol i perdre contra qualsevol. Encara que vaig jugar més amb Demetrio i Toni Hernandorena. He de dir també que vaig fer les meues incursions en la pilota valenciana, la

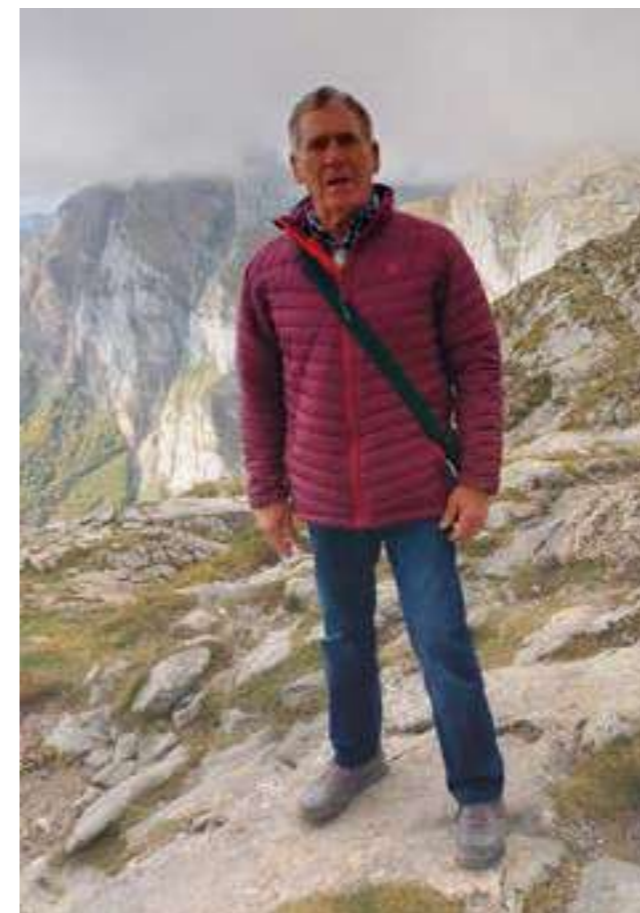

mà era més dolorosa que la raqueta.

No obstant això recorde una anècdota contra l'equip de Navajas, un os sempre. Jugàvem allí, al seu poble, contra un dels "cocos" com a jugadors i al qual sobrenomenaven "el Tigre". Feia parella amb Demetrio. Guanyem i l'autòcton ens va confessar que érem els primers a vèncer-los. El nostre ego esportiu va pujar uns quants sencers, escrit des de la distància i l'humor.

- **Imagine que això de després del partit era més important si cap que el propi partit. Explica'ns com eren els "after".**

Existia un ambient de companyonia. Després de cada partit convidàvem als jugadors de l'equip contrari a unes cerveses i alguna cosa de picar. El mateix succeïa quan actuàvem en condició de visitants. Temps agradables aquells. Bons records.

- **El frontenis sembla, d'entrada, un esport poc donat a actituds violentes. Recordes algun episodi que no fora del tot innocent? Amb públic o amb l'equip rival.**
No recorde cap situació de violència o alguna de les seues derivades. No és el frontenis un esport procliu a això, tan sols alguna discussió sobre si la pilota havia botat dins, fora de la línia o sobre ella. I el públic sempre es mostrava respectuós i guardava silenci entre els punts.

- **Quin jugador t'ha impressionat més al llarg de la teua trajectòria?**

Dels d'altres equips recorde a un component de l'equip de Nules anomenat Martín i un tal Pepe d'un equip de la província de València que ara no fixe. Dels nostres, sense desmerèixer a cap, crec que els dos Víctor, Peris i Montoliu, més joves i que per tant es van anar incorporant posteriorment als de la nostra generació, han sigut els de més nivell al llarg de l'existència de l'equip.

- **En el teu cas, quins problemes horaris presentava el teu ofici de forner? Et vas perdre alguna convocatòria per aquesta raó?**

Com els partits solien ser els dissabtes a la vesprada o els diumenges al matí, l'horari resultava propici per al meu ofici.

- **Evoques aquells temps amb nostàlgia benigna?**

Com no fer-ho. Sobretot perquè érem més joves, amb més vigor, però ara estem en el present i tenim memòria per a recordar-lo.

- **Continua havent-hi lliga provincial de frontenis?**

Sí que n'hi ha, però Atzeneta va deixar de tindre-ho ja fa molts anys. Va ser l'època daurada, tant de l'esport del frontenis provincial com del nostre equip.

- **Et mantens prim. Encara jugues alguna patxanga de tant en tant?**

Ho procure. Cuide la meua alimentació, però ja no jugue a res. L'edat sempre ens posa en el nostre lloc. Camine, això sí, i espere que per molts anys.

Ens contem des del Col·legi

VOLEM SER UNA ESCOLA OBERTA A L'ENTORN

Com ja apuntàvem en el darrer BIM, poc a poc tornen les aigües a mare. Ara bé, en moltes ocasions sembla que tot torne a trontollar. Sense anar més lluny, aquest mes de febrer ha sigut complicat al nostre aulari, ja que vam arribar a tenir més del 30% de l'alumnat malalt en un mateix dia, la qual cosa no havia passat mai amb la Covid-19. Pareix ser que ha estat una grip i tot va tornant a la calma per afrontar l'última meitat del curs amb moltes ganes.

Des de l'últim article han passat molts esdeveniments i moltes festes: l'actuació de Nadal, Sant Antoni, el Dia de l'Arbre, Carnestoltes... I s'han realitzat moltes eixides, sobretot l'alumnat de secundària: Gandia, Onda, el doblat a València... A més a més, també s'ha esdevingut un fet molt important a nivell de centre: ens han acceptat per ser Centre Digital Col·laboratiu (CDC) a partir del gener de 2023. Cal tenir present que ho portàvem demanant de feia mesos i, finalment, ens han tingut en compte. I, què és ser CDC? Doncs,

en un primer moment es realitza una formació sobre Outlook i, després, s'inicia el treball d'ús i organització de tot el nostre treball a través d'aquesta plataforma. Ser CDC comporta molts avantatges, com que l'alumnat té activat un correu electrònic oficial amb les garanties de privacitat pertinents. Per altra banda, les eines d'Outlook són moltes i molt variades: fer videoconferències, compartir calendaris per organitzar tasques o substitucions, tenir un núvol on poder compartir materials i documentació... Tot això comporta una formació molt extensa per part de tot el Claustre i, sobretot, per part de l'equip coordinador del CDC.

I a tot cal sumar que aquest mes de febrer també s'ha signat l'inici d'obres de l'edifici de l'institut i, per tant, comença el compte enrere per construir-lo. Estem molt il·lusionats i il·lusionades i ja comencem a observar els primers moviments, com les visites d'arquitectes i constructors. S'apropa l'inici i ja n'esperem el final. Quina il·lusió!

I ara... què tenim pendent fins a juny? Doncs a la secció de Secundària, el professor de Música està acabant de preparar la participació de l'alumnat de 2n d'ESO a la trobada TU KÈ? d'ukelele i cor que en la seua tercera edició tindrà lloc a Vall d'Alba a finals de març, mentre l'especialista de Tecnologia està enlllestint la col·laboració en la Firujiciència; ja no queda res perquè el proper 30 de març tinga lloc aquest esdeveniment científic a l'UJI i persegon any consecutiu hi participem, en aquesta ocasió, amb tot l'alumnat de Secundària, que portarà aparells que utilitzen motors i funcionen amb circuits elèctrics per mostrar-los a altres alumnes dels mateixos nivells acadèmics però també d'inferiors.

A més a més, actualment ens trobem immersos en la revisió d'una normativa que ens afecta molt de prop. La Conselleria d'Educació ha elaborat l'esborrany legislatiu que organitza el funcionament dels "Instituts escola", un nou concepte que defineix els tipus de centre com el nostre en què es conjuminen els tres nivells d'ensenyament inicial: Infantil, Primària i Secundària. Tot i que veiem alguns aspectes millorables, és una normativa que s'ajusta bastant a les nostres demandes: la necessitat de tenir una capçalera d'estudis de Secundària, rebre finançament adient i concret per tenir les unitats de Secundària o el funcionament a partir de

Departaments com en qualsevol institut en són alguns exemples.

Ahora, en aquesta proposta es parla també de personal administratiu i consergeria, tot i que cal dir que encara són conceptes que sabem que estan tramitant-se perquè hi ha una diferència d'interessos entre els ajuntaments i la Conselleria.

Per últim, i abans d'acomiar-nos, també volem avançar en aquestes línies que l'Equip de Suport del centre està treballant en l'organització d'una setmana de sensibilització respecte a les necessitats educatives. Es tracta d'organitzar unes xerrades, activitats, dinàmiques... on les famílies, els i les docents i l'alumnat participem i prenem consciència de la diversitat i la importància de la inclusió no solament dintre del centre, sinó també en el si de la societat.

Mediambient

Paco Esteller

Pajarita

- **FAMILIA.** Escrofulariáceas.
- **PROPIEDADES.** Depurativo, diurético, astringente, estimulante cardíaco, pectoral, antihemorroideo, febrífugo, etc.
- **SINONIMIAS:** Llinària, igitei-belar, linària.
- **NOMBRE CIENTÍFICO:** Linaria vulgaris Mill.
- **DESCRIPCIÓN:** Planta vivaz, su raíz perdurante emite a la superficie un tallo no ramificado. Lleva muchas hojas lanceoladas, sentadas y en su extremo un racimo de flores apretadas de color amarillo claro, con su parte interna anaranjado y dotada de un espolón recto dirigido hacia atrás. Aunque invasora es una planta delicada que puede resultar bella en cualquier jardín.
- **PARTES UTILIZADAS:** La planta florida
- **COSECHAR:** En Verano.
- **COMO SE USA:** Hervir durante 20 minutos 10 gramos de flores y hojas de pajarita en 200 gramos de agua, filtrar el líquido, edulcorar y tomar enseguida. Para el Te: poner 250 gramos de agua hirviendo en una cucharada de flores secas de pajarita, dejar reposar, filtrar, edulcorar y tomar durante todo el día. Para pomada: Mezclar 20 g de pajarita fresca con 30 g de alcohol de 90°. Se prensa al cabo de 5 días y se incorporan porciones de 5 g del extracto a 50 g de manteca de cerdo no salada. Para la belleza: Piel grasas y poros dilatados. Infusión: Poner en un litro de agua hirviendo unas sumidades floridas de pajarita, mojar una gasa y aplicar sobre la piel.
- **BENEFICIOS:** Es un excelente tónico estimulante y astringente, útil sobre todo para pieles grasas u con poros dilatados, bueno contra las hemorroides y la flebitis, bueno para la infección de orina y diurético

Medi ambient

Paco Esteller

Alcotán Europeo

- **Nombre científico:** Falco subbuteo.
- **Clasificación.** Orden Falconiformes. Familia Falconidae.
- **Longitud:** 29-33 cm
- **Envergadura:** 74-83 cm
- **Identificación.** Pequeño halcón de alas muy largas y silueta muy estilizada. El adulto tiene el dorso, las plumas de vuelo y el píleo de color gris fuertemente oscuro; las plumas de los "muslos" e infracobertoras caudales rojizas; el pecho y el vientre blanquecinos, con estrías oscuras longitudinales bastante marcadas; y las mejillas muy pálidas, que contrastan con un amplio antifaz y una "bigotera" oscuras. En vuelo resulta bastante oscuro y con las alas muy apuntadas, destacando las rojizas plumas inferiores de la base de la cola y de los muslos. El joven presenta una tonalidad general pardo-grisácea, sin el dorso gris ni las plumas inferiores rojizas.
- **Hábitat.** Cría en pequeñas manchas forestales (bosquetes de pinos o árboles aislados intercalados en zonas de llanura cerealista), dehesas, sotos fluviales y manchas de roble melojo en áreas más montañosas, o bien en bordes de bosques, bosquetes y campiñas arboladas en la franja cantábrica. Estas zonas arboladas donde se reproduce se hallan siempre en las cercanías de áreas abiertas, como cultivos, campiñas o humedales, que utiliza como cazadero.
- **Alimentación.** Se alimenta fundamentalmente de insectos (libélulas, saltamontes y langostas, escarabajos, abejas), pero también de pájaros que no sean muy grandes (vencejos, golondrinas, pequeñas aves esteparias, limícolas en zonas húmedas, etc.) y de murciélagos. Los pollos son cebados generalmente con pequeñas aves.
- **Reproducción.** Es una rapaz de cría tardía, que se establece en sus zonas de nidificación a lo largo de mayo. Suele reutilizar preferentemente nidos viejos de corneja, lo cual puede condicionar su distribución, aunque también ocupa nidos de otros córvidos o rapaces forestales de mediano tamaño. La puesta, que por lo general consta de tres huevos (ocasionalmente dos y raramente cuatro), de color pardo amarillento mate y finamente moteados de pardo rojizo, tiene lugar normalmente en junio. La hembra, con ayuda puntual del macho, incuba durante 28-31 días. La eclosión se produce desde mediados de julio hasta mediados de agosto. Los pollos, cuidados por la hembra, mientras que el macho se dedica a la caza, se desarrollan en unos 28-34 días y permanecen en el nido hasta finales de agosto o principios de septiembre. Cuando se hacen adultos, los jóvenes suelen volver al lugar de nacimiento para reproducirse en la misma zona.

Des de la UJI

El sòl de Vila d'Atzeneta del Maestrat al s.XIII

Miguel Àngel Moliner

A l'octubre de 2022 es van realitzar a Atzeneta les XVIII Jornades d'Estudis del Maestrat. Van ser tres dies d'immersió en la història d'una comarca que forma part de la nostra identitat com a poble. Vam presentar un treball sobre la planificació urbana i la parcel·lació agrària de l'època de la carta pobla (s. XIII-XIV), la qual cosa ens va permetre debatre les nostres hipòtesis amb experts medievalistes. Creiem que les conclusions són força interessants i ens agradaria compartir-les amb el veïnat d'Atzeneta.

De la primera cosa que parlarem és de l'alqueria andalusina, de l'origen del nostre nucli històric (sòl de la vila) i de com el traçat andalusí va condicionar el disseny urbà de Guillem Colom i Raimon de Canet, repartidors/soguejadors nomenats pel senyor feudal Guillem d'Anglesola III a la carta pobla de 1272.

1. EL DISSENY URBÀ DE LES NOVES VILES CRISTIANES AL S. XIII

El repartiment dels territoris valencians conquerits al s. XIII ha estat objecte d'investigació freqüent de l'acadèmia. La necessitat de repoblar espais amples que la població andalusina va abandonar i de fundar llocs nous que rendibilitzaren econòmicament el territori va provocar que l'atenció se centrara en una figura romana, l'agrimensor, responsable de la planificació urbana, viària i agrícola durant l'imperi romà. Encara que la colonització cristiana va ser ràpida i de gran magnitud, no es va actuar de manera improvisada. Els repartidors/soguejadors escollien el lloc on s'ubicava el poble, dirigien el procés de delimitació dels espais urbans i agraris i n'assignaven les parcel·les.

Construir sobre assentaments andalusins preexistents era un costum de l'època, perquè permetia aprofitar la xarxa de camins i les infraestructures ja construïdes. Segons Torró (2012), els assentaments cristians de després de la conquesta es caracteritzen per nuclis fortament agrupats, ordenats amb criteris geomètrics i, normalment, fortificats. El disseny de l'espai urbà es feia a la manera romana, de forma que els carrers solien ser rectes i la simplicitat solia ser la norma: tres o quatre carrers llargs i altres tres o quatre travessers (sovint més curts). El resultat eren illes de cases rectangulars o quadrades. La linealitat dels carrers i de les illes era habitual perquè s'utilitzaven sogues o cordes per a marcar i mesurar el traçat urbà. No obstant això, quan les condicions geogràfiques eren una limitació, el disseny urbà s'adaptava a l'espai disponible.

Respecte als habitatges, Rosselló (2018) fa un estudi en profunditat de trenta viles valencianes planificades al s. XIII. El parcel·lari cristià era compacte, perpendicular al carrer i amb solars disposats en profunditat mitjançant parets mitgeres difícils de modificar. Respecte a la façana de les cases, només en els casos més generosos arriba o depassa els 6 m d'amplària. La regla general és que la façana siga estreta i es veja compensada per una llargària exagerada de la parcel·la. Rosselló (2018) estableix que la mediana de la superfície dels patis o solars als trenta pobles valen-

cians estudiats és de 88 m². Les parcel·les més menudes solen ser de viles emmurallades, on els corrals i els celoberts es redueixen a la mínima expressió.

2. EL SÒL DE LA VILA D'ATZENETA DEL MAESTRAT

Podem afirmar que, a Atzeneta, Guillem Colom i Raimon de Canet van exercir el seu ofici de soguejadors. Però abans de centrar-nos en allò que van fer, és important intentar identificar on estava ubicada part de l'alqueria andalusina.

2.1. L'alqueria dels Zeneta

Encara que Mossén Jesús Miralles i jo mateix som de l'opinió que l'alqueria andalusina dels Zeneta es va fundar al s. XI-XII (època dels regnes de taifes), el Dr. Vicent Royo, expert medievalista, està convençut que va ser al s. IX-X (època califal). Només una cata arqueològica ens podria descobrir qui té la raó.

El que indica el registre arqueològic és que al s. XIII el nostre terme municipal queda pràcticament despoblat d'andalusins a causa del perill que comportava la proximitat dels senyors cristians d'Aragó, els quals acostumaven a fer cavalcades de pillatge per aquestes terres. Per exemple, el 1203 un home d'armes de Terol, Arnaldo de Palatzi, va conquerir el castell de Boi (Vistabella). Pere II, pare de Jaume I, li va fer donació d'un territori que abastava Vistabella, Atzeneta, Benafigos i una part de Les Useres. Palatzi es va retirar cap Aragó poc de temps després.

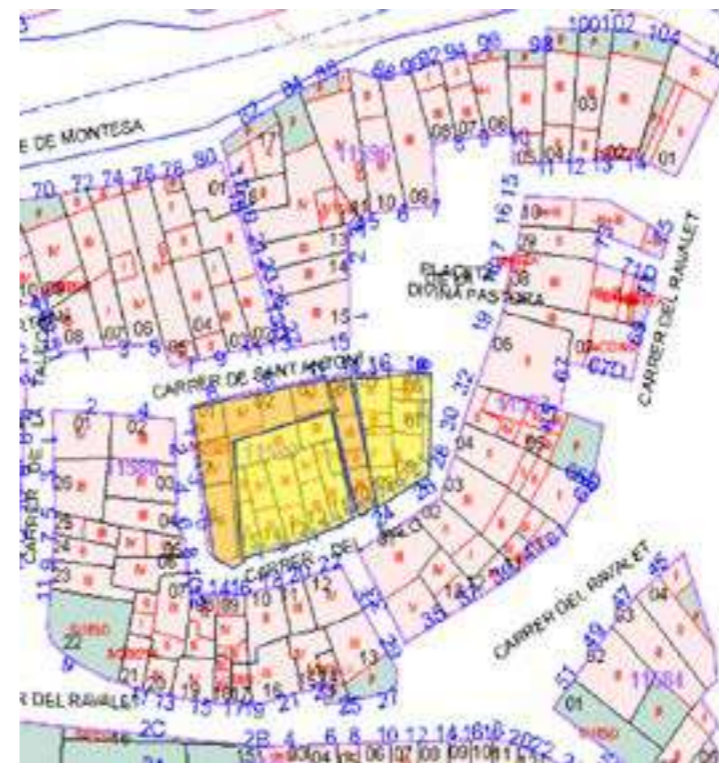
Respecte a la ubicació de l'alqueria andalusina, la nostra hipòtesi és que una part estava a l'illa central de l'actual Placeta. Aquesta opinió és unànimament compartida pels diferents arqueòlegs i historiadors que hem consultat.

Un tret important detectat durant la visita al sòl de la vila pels assistents a les Jornades d'Estudis del Maestrat és que el traçat de la façana de l'illa central que dona al carrer de Sant Antoni no és lineal. Els soguejadors utilitzaven cordes o sogues per a traçar els carrers, amb la qual cosa les façanes de les cases estaven alineades. Es pot observar a la fotografia que acompanya aquest escrit que la façana de l'illa central no és lineal sinó que fa un ziga-zaga adaptant-se a la corba de nivell. Aquesta façana es pot comparar amb la d'enfront que sí que és totalment lineal (veieu les ratlles que hem dibuixat amb la referència de les voreres). Encara que aquest fet és un argument que dona suport a la nostra hipòtesi no és una prova definitiva.

Com era una alqueria andalusina? Recentment Jiménez, Simón i Moreno (2021) han publicat un important estudi arqueològic de l'alqueria de la Graja (Albacete) que aporta llum sobre com eren les alqueries rurals andalusines. Les cases andalusines eren unifamiliars, de planta quadrada, amb

2-4 crugies (espais d'habitacions) al voltant d'un pati central. Aquestes cases podien estar més o menys agrupades però mai conformaven una disposició de cases mitgeres amb carrers. Per tant, les alqueries andalusines estaven formades per grans cases disperses en una ampla superfície de terreny, majoritàriament amb un gran pati interior on es res guardava el ramat. A final del s. XII i principis del s. XIII es va afegir un mur que tancava el pati central.

En la següent gràfica es mostra la fotografia d'una casa de l'alqueria de la Graja (Albacete) de 20 x 20 m (400 m²), i una representació sobre el plànol cadastral de les dues cases que podria haver-hi a l'illa central: una amb dues crugies i un pati, i l'altra amb una crugia i un pati. És habitual que les cases amb pati estiguen disposades en parelles, tot constituint illes que dibuixen proto-carrers.

Sòl de la vila i illa central amb dues cases andalusines (Font: Cadastre)

Hi ha un altre element important que Jiménez, Simón i Moreno (2021) destaquen en l'estudi que fan de l'alqueria de la Graja: el subministrament d'aigua. La gent i el ramat que hi vivia necessitava una font d'abastiment d'aigua contínua i segura. El pou que hi ha al mig de l'actual placeta sembla el punt d'aprovisionament d'aigua que tenien aquestes cases andalusines.

Per tant, d'acord amb les fonts i els experts consultats, així com les evidències identificades, podem dir que és molt probable que a l'illa central del sòl de la vila hi havia una o dues cases de l'alqueria d'Atzeneta. No obstant això, l'arqueologia haurà de confirmar aquesta afirmació.

2.2. El disseny cristià del sòl de la vila

Quan Balasc d'Alagó conquesta el castell de Culla el 1232-33, inicia el repoblament per tal de rendibilitzar les noves propietats. A Atzeneta va arribar el primer grup de repobladors cristians que van construir els seus habitatges sobre els solars de les cases andalusines de l'illa central. Aquests pobladors venien disposats a posar en explotació les terres, aprofitar els recursos naturals de l'entorn i bastir un lloc per a iniciar una nova singladura individual i col·lectiva (Royo, 2022).

En aquesta primera època de repoblament no van actuar els soguejadors més enllà de fer un repartiment dels solars de l'illa central, per la qual cosa no es va fer un disseny urbà. Es va seguir el costum de fer solars rectangulars amb parets mitgeres. Com es pot observar, a l'illa central els solars són prou més menuts que a la resta d'illes del sòl de la vila, són desiguals en mesura i, a més, no es para massa compte de l'ortogonalitat. Segons Royo (2022), a la nostra zona, el flux de migrants va ser més o menys constant durant aquests anys, i calcula que el nombre mitjà de pobladors per poble era entre 20-40 focs.

Així van transcórrer quaranta anys, fins que el 1272 Guillem d'Anglesola III atorga la carta pobla d'Atzeneta i entren en escena els dos soguejadors designats. La seua missió era donar habitatge i terrenys de cultiu a vuitanta pobladors. La pregunta és: queden evidències del seu treball?

Si parem atenció al nucli antic d'Atzeneta, podem veure que el traçat urbà no segueix els paràmetres geomètrics descrits per Torró (2012). Al sòl de la vila hi ha un carrer principal (carrer de Sant Antoni) que és l'eix vertebrador del poble antic. No hi ha carrers ortogonals segons els paràmetres descrits per Roselló (2018). Pensem que aquest fet s'explica per l'existència de l'illa central i el pou on ja estava instal·lat el xicotet grup de cristians.

Així doncs, el disseny urbà cristià es va fer al voltant de l'illa central, la qual està envoltada per quatre illes de cases i una plaça, al mig de la qual hi ha el pou. És cert que les altres quatre illes tampoc són rectangles regulars, però en aquest cas és perquè s'adaptaven a les condicions físiques del terreny (un promontori envoltat per barrancs). Les façanes de les illes estan rectament alineades i els solars són rectangulars o quadrats. Segurament si no haguera estat l'illa central ni el pou, el disseny dels carrers del sòl de la vila haguera sigut més ortogonal i la plaça haguera estat més centrada.

Si atenem a les mesures actuals del cadastre, els solars del sòl de la vila, la majoria dels quals encara

mantenen les parets mitgeres, tenen superfícies prou diverses (entre 40-90 m²), són estrets (3-4 m de façana) i profunds (15-20 m). La regla es trenca a l'illa central (entre 17-30 m²) i a la zona que envolta el Balcó de Pilatos (sols 10 m de profunditat, encara que cal recordar que al s. XX algunes d'aquestes cases van caure pel talús). És interessant constatar que segons el cadastre actual, l'illa central del sòl de la vila té 18 solars, és a dir, podrien viure un màxim de 18 focs. Això concorda amb l'estimació que fa Royo (2022) d'una població mitjana entre 20-40 focs en els pobles cristians entre la conquesta i les cartes pobles.

La superfície de cada illa de cases del sòl de la vila mesura entre 530 m² i 875 m². En total, la superfície urbana és de 0,5 ha. Si la comparem amb altres pobles estudiats per Rosselló (2018), aquesta superfície és xicoteta: per exemple, Vistabella, amb 200 repobladors, ocupa una superfície de 1,65 ha. Rosselló (2018) diu que les viles estudiades oscil·len entre 6,2 ha (Vila-Real) i 2,2 ha (les Coves i Mascarell) d'espai dins la muralla.

3. CONCLUSIÓ

Ara podem conèixer un poc millor la història d'Atzeneta al s. XIII (sempre amb la prudència de no tindre proves arqueològiques definitives, però amb el suport de diferents experts). A l'illa central del sòl de la vila (zona de l'actual Placeta) hi havia almenys una o dues cases de l'alqueria andalusina, les quals es nodrien de l'aigua que subministrava el pou que hi ha al mig de la plaça. Les cases andalusines eren de gran superfície (entre 150 m² i 400 m²), i es caracteritzaven per tindre un gran pati central, al voltant del qual es disposaven les habitacions. L'alqueria del Zeneta no estava agrupada com un poble cristià, sinó que les cases estaven aïllades i disperses en una ampla àrea geogràfica. Amb la conquesta cristiana del 1232-33, un grup de repobladors cristians es va instal·lar a Atzeneta i va construir els seus habitatges sobre les restes de cases abandonades pels andalusins. Durant quaranta anys el poble d'Atzeneta va consistir en una vintena de cases agrupades en l'actual illa central de la Placeta, d'entre 15-40 m² de planta.

El 1272 Guillem d'Anglesola atorga la carta pobla i nomena a dos soguejadors, Guillem Colom i Raimon de Canet, la missió dels quals és dissenyar un poble nou, construir més habitatges, roturar els camps i repartir els terrenys de cultiu. Sobre la base del nucli de cases ja existent van dissenyar un carrer principal (Sant Antoni), un carrer que envoltava el nucli original de cases (Pal) i una plaça al voltant del pou. Es van afegir quatre illes de cases al voltant d'aquestes dues estructures. El sòl de la vila abastava 0,5 hectàrees d'extensió, amb uns solars rectangulars (de 40-90m²), de façana estreta (3-4 m.) i gran profunditat (15-20 m.). La tècnica constructiva utilitzada van ser parets mitgeres i arcs apuntats (alguns dels quals encara es conserva dins les cases). Es van construir dos portals d'accés, un per la costereta (la qual també es deguera construir aleshores) i un altre a la part oest (que no sabem on estava ubicat).

Aquestes noves dades ens permeten conèixer un poc millor els nostres orígens i com, molt probablement, es va configurar Atzeneta al llarg del s. XIII. El que queda clar és que l'actual plànol urbà de la Placeta és el que van dissenyar Guillem Colom i Raimon de Canet sobre la base fossilitzada de cases de l'antiga alqueria andalusina. És increïble com coses que veiem tots els dies tenen històries amagades que ens sorprenen 750 anys després.

4. BIBLIOGRAFIA

Jiménez, P, Simón, J.L. i Moreno, J.M. (2021): La alquería andalusí de la Graja (Higueruela). Poblamiento y economía campesina en la Mancha oriental, Instituto de Estudios Albacetenses "Don Juan Manuel", Ed. Diputación de Albacete.

Miralles, J. (2017). Mossèn Jesús Miralles, historiador. Recull de la seua obra. Benicarló i Atzeneta del Maestrat: Centre d'Estudis del Maestrat i Ajuntament d'Atzeneta del Maestrat.

Torró, J. (2012). "La conquista del reino de Valencia. Un proceso de colonización medieval desde la arqueología del territorio". En J.A. Eiroa Rodríguez (ed.), La Conquista de Al-Andalus en el siglo XIII (pp. 9-40). Murcia: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Murcia.

Roselló, V.M. (2018). Viles planificades valencianes medievals i modernes. València: Spain Publicacions Universitat de València.

Royo, Vicent (2022). Ares del Maestrat en la Baixa Edat Mitjana, Ed. Centre d'Estudis del Maestrat, Benicarló (Castelló).

Les associacions parlen

Ames de casa d'Atzeneta

Estimades sòcies:

Passem a informar-vos de les últimes activitats realitzades.

El dia 24 de novembre tres persones de la junta assistírem al Palau de Congressos de València a unes xarrades formatives organitzades pel diari "Las Provincias" i L'associació autonòmica "Tyrius".

Els dies 25 de novembre, 2 i 5 de desembre vam fer un betlem de cartolina, en un taller de treballs manuals dirigit per Amparo Badenes, a la qual volem agrair la seua implicació.

El dia Fira, ja va ser normal com abans de la pandèmia, vam tornar a fer figures i bunyols, com sempre, malgrat la pluja que va deslluir un poc els actes programats i ens va obligar a treballar i vendre dintre de la casa de cultura.

El dia 17 de desembre vam fer la rifa de plantes, al local, amb l'assistència d'unes 80 sòcies. Gaudirem també d'unes pastes, cafès i infusions mentre xarràvem animadament.

El dia 29 de gener, 30 persones, vam fer un viatge a Benicarló a la festa de la carxofa i per la vesprada al Reial Santuari de la Salut, malgrat el fred que feia va resultar molt satisfactori.

El dia 11 de febrer hem fet, després de 3 anys, el tradicional sopar de Santa Àgueda.

Una salutació
LA JUNTA

Des del Porrejat

Directiva de la UD Atzeneta

Recta final de temporada d'infart

Estimat poble d'Atzeneta, en aquesta entrada us anem a parlar sobre l'actualitat de la U.D. Atzeneta. Venim d'unes setmanes plenes d'emocions, situant-nos al capdavant de la taula amb un Vilafranca, que se situa en la segona posició, que no ens està posant les coses gaire fàcils.

També ens agradaria anunciar la tornada del "Panzer", qui ha contagiada l'alegria i la il·lusió de seguir guanyant partits a cadascun dels jugadors del nostre equip. Elias, qui destacava pel seu 1 vs 1 i el gol, segueix amb la mateixa línia i ja ha aconseguit anotar dos gols en partits molt importants per aconseguir els 3 punts.

Fa uns dies vam rebre al Porrejat a l'Alcora B, actual tercer classificat de la taula, on ens vam imposar al marcador amb un 2-1 als últims compassos de joc. Va estar una vesprada de futbol regional molt emocionant, on jugadors i afició van celebrar la victòria davant un gran rival i seguíem mantenint l'avantatge de 4 punts que ens separava del segon.

A la setmana següent ens tocava desplaçar-nos a Vilafranca, partit que resultava importantíssim per seguir afiançant la primera plaça, i poder seguir amb la bona ratxa que portàvem. L'afició així ho va demostrar, donant en el seu suport als nostres malgrat les

hores i la distància que ens separa entre pobles, van acompanyar a cor i veu durant els 90 minuts que va durar l'encontre. La història no va acabar com tots desitjàvem, ja que l'equip rival es va imposar amb un 5-3 després d'un partit on vam començar avançant-nos al marcador i posant la igualada després d'un 3-1 que vam encaixar abans del descans. El desenllaç no va ser l'esperat i no vam poder augmentar la distància enfront d'ells a la classificació, fet que els va aproximar a 1 punt nostre.

Malgrat això, no deixa de ser una temporada excepcional dels nostres, que de segur perdurarà en el record de l'afició durant molt de temps. Seguim al capdavant amb més ganes que mai, i amb ganes de tornar a la senda de la victòria i poder traure'ns l'espineta de l'últim partit.

Queda molta temporada per davant i molts punts en joc on poden passar moltes coses. Finalment volem agrair a tota eixa gent que des de la distància o acudint als camps setmana rere setmana, ens estan fent sentir uns privilegiats de poder pertànyer a aquest club tan especial, de segur que ens queden moltes alegries per davant, i quina manera millor de celebrar el 75 aniversari d'història que amb tots vosaltres. Moltes gràcies, sense l'afició res d'açò tindria sentit.

#123Atzeneta #JuntsSomMésForts

Societat Musical Santa Cecília d'Atzeneta

Directiva de la Banda de Música

Sense parar i mirant cap al bon temps

Ja quasi a les acaballes de l'hivern toca fer una repassada de tots els actes i novetats de la Banda en aquests últims mesos que, tot i no ser normalment d'allò més actius, no aturen l'activitat de la nostra Societat Musical, que no para mai.

Com els músics tenim la fama de festers, de vegades guanyada a pols, al novembre vam celebrar sense estar-nos de res la festivitat de Santa Cecília per tal de donar la benvinguda als nous membres de la Banda: Lluc, Manu, Marina C., Marina J., Roger i Sara. Aquest 2022, com en l'edició de l'any passat, vam concentrar els actes en dos dies: divendres va ser una jornada dedicada al futur de la Societat Musical, amb activitats per a l'alumnat de l'Escola de Música; dissabte es va destinar tant als actes oficials (replega de nous músics, cercavila, missa en honor a la nostra patrona i dinar oficial) com als més lúdics (esmorzar per als músics i familiars dels nous membres de la Banda i "tardeig" per a tot el poble).

Aplegat el Nadal, com ve sent habitual, la Banda va participar en els actes de benvinguda de Ses Majestats, els Reis d'Orient, tancant la comitiva en el moment que aquests arribaven al nostre poble pel carrer de la Vall de Verdunc, amb la imponent interpretació de diferents marxes mores fins a l'entrada a l'església.

I per a no perdre els bons costums, a més de servir-nos de preludi d'un mes de març marcat per les nombroses actuacions que realitzarem en la setmana de festes de la Magdalena, la Banda vam participar en les festes del carrer de Sant Blai de Castelló en el seu dia gran, el 5 de febrer, formant part de la cercavila que recorria amb la figura del patró de la ciutat els diferents carrers del barri, tot acompanyant el veïnat i les autoritats de la capital de la Plana.

Així doncs, amb l'arribada de la primavera deixarem aquesta fase de letargia hivernal i ens posarem en mode "on" per preparar un estiu ben actiu, amb el concert del programa "L'Escola Canta" que es durà a terme al juny de manera conjunta amb l'alumnat del CRA de Penyagolosa, la participació en l'Aplec de Penyagolosa que aquest any es farà a Atzeneta a cavall entre juny i juliol i l'esperat concert de les Festes Patronals d'agost.

Continuem fent música i fent poble!

Des del Casal Popular

Un Nadal ben valencià

Aquest En les passades vacances de Nadal, al Casal vam organitzar un seguit d'activitats en què la nostra llengua n'era una protagonista ben destacada. La programació va incloure, per una banda, dues pel·lícules en valencià, una doblada d'animació per a tots els públics de temàtica nadalenca i una altra en versió original més dirigida a joves i adults que teníem moltes ganes de veure després del guardó de l'Os d'Or amb que va ser premiada en la darrera edició de la Berlinale, Alcarràs; per altra banda, només iniciar l'any vam organitzar un taller de jocs de taula valencians per aprendre a jugar a diferents propostes de les editorials Pirojocs, Dues tasses i Zombi Paella, entre les quals podem destacar Mascletà, Sangonera, Alakazum, VIP RIP i, com no, La Fallera Cala

El guanyador del 5è Torneig de La Fallera Calavera, Pablo Hernandorena, mostrant el premi aconseguit, el joc de taula La família Hort.

vera, de la qual, a més a més, vam celebrar el 5è Torneig el dissabte 7 de gener, on Pablo Hernandorena es va imposar a la final sobre la resta de participants. Ara bé, si un acte ens

El grup de versions Gatz sobre l'escenari del Casal el passat 29 de desembre.

va fer especial il·lusió organitzar-lo, aquest va ser el concert el dijous 29 de desembre del grup de versions Gatz, format pels nostres companys Eliseu Bellés (guitarra i veu), Isidre Andreu (teclats) i Víctor Blasco (percussió), que van delectar un Casal ple de gom a gom amb una bona selecció de cançons en la nostra llengua de grups ja dissolts com els catalans Xarango o els valencians Aspencat i d'altres en actiu com ara Els Catarres o Xavi Sarrià. Des d'aquestes línies volem agrair-los a tots tres que pensaren en el Casal per fer aquest petit debut oficial i desitgem de tot

cor que el grup gausdica d'una llarga trajectòria i que ben prompte s'atrevisquen a sumar-hi propostes de cançons pròpies tan interessants com alguns dels arranjaments de popurris que vam poder sentir en una nit singularment dolça i emotiva. Alhora, les activitats nadalenques es van acabar de complementar amb dos propostes ben lúdiques, especialment dirigides al jovent: un taller de llana feltrada el dimarts 27 de desembre organitzat pel Servei de Joventut de la Mancomunitat i una nit de karaoke el divendres 30 portada a terme per l'Assemblea de Joves en què més d'un i d'una es va deixar la veu (i la vergonya).

Per la seua banda, el Grup de Teatre l'Albarda de nou va formar part activa de la Cavalcada de Reis i va oferir una petita obra dramàtica prèvia a l'arribada de Ses Majestats

on la llengua (les nades en valencià) i les històries de transmissió oral (la llegenda de l'home dels nassos) es barrejaven amb l'humor i la solidaritat com a valor essencial d'aquestes festes. I no perdem l'oportunitat per explicar que, el mes anterior, una representació del grup de teatre es va desplaçar el cap de setmana del 3 de desembre a Sant Andreu del Palomar, al Barcelonès, per participar del correfoc de les festes patronals d'aquesta localitat. Després de visitar-nos en les festes del nostre poble, la Satànica de Sant Andreu va convidar l'Albarda a acompanyar-los en la nit de foc de la seva setmana gran, amb altres 5 colles d'arreu dels Països Catalans. Una experiència molt satisfactòria i profitosa, on els atzenetins van poder conèixer de primera mà altres formes d'afrontar

El vestit blanc característic de l'Albarda destacant entre totes les colles de dimonis presents al correfoc de Sant Andreu.

aquesta festivitat que ens uneix i que segur que els servirà per continuar intentant innovar i millorar els seus propis espectacles.

I si ens centrem en la Comissió Cultural, prèviament a Nadal la implicació d'aquesta associació amb la nostra llengua també es va veure refermada amb l'oferta al Casal de l'exposició Joan Fuster: una vida il·lustrada, proporcionada per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua en commemoració dels 100 anys del naixement de l'escriptor de Sueca, en la qual se'n feia un repàs de la vida i obra i on es podien contemplar moltes imatges extretes de l'arxiu fotogràfic del mateix Fuster; la Comissió, a més a més, va sumar un bon recull dels aforismes més identificatius d'aquest assagista tan rellevant en la nostra literatura i, fins i tot, un d'aquests es va transformar en mural juntament amb la seva efígie, el celebre "O ens recobrem en la nostra unitat, o serem destruïts com a poble. O ara o mai!", pronunciat en el discurs de commemoració del 50è aniversari de les Normes de Castelló a la Plaça de Bous de la capital de la Plana el 1982. L'alumnat de Secundària del CRA de Penyagolosa, per la seua part, va fer una visita a l'exposició integrada en el seu

Visita de l'alumnat de 2n d'ESO del CRA de Penyagolosa a l'exposició Joan Fuster: una vida il·lustrada.

currículum, ja que Fuster va ser l'autor que van treballar específicament al Correllengua d'aquest 2022, i molta gent (atzenetins i visitants) va poder gaudir-la també gràcies que es va programar coincidint en la setma-

La narradora Marta Vicent en la darrera sessió del Cicle de Contacontes 2022.

na del pont de Fira i la Festa del Quinto, de nou ben concorreguda després dels anys de pandèmia.

I per descomptat, també a desembre es va programar a la Biblioteca la darrera sessió del Cicle de Contacontes amb la participació de la narradora Marta Vicent i el seu espectacle "L'arbre de les sabates i altres contes màgics", on va combinar clàssics com el de Rapunzel dels germans Grimm o Pinotxo de Carlo Collodi amb el relat de la psicopedagoga Patricia Teruel en què un sabater es convertit en arbre per haver fabricat unes sabates de fusta.

Per acabar, ens hem d'anar un poc més enrere, al mes de novembre, per referenciar els darrers actes que hem portat a terme durant aquest període que va de publicació de BIM a publicació de BIM. Per una banda, es va organitzar a la Casa de la Cultura la 3a Jor-

nada Contra l'Oblit, enguany dedicada a recordar el 75 aniversari de la tragèdia del Pou de la Pica (amb visita inclosa als espais de la memòria), que va comptar amb una taula d'experts sota el títol "Maquis i repressió", amb els investigadors Joan Baptista Beltran i Reverter i Salvador Fernández i Cava, així com amb el doctor en Història Raül González i Devís; però també amb les presentacions dels llibres Els Ports: franquisme i repressió, ciutadania i memòria, de Juan Luis Porcar, i Maquis: la història dels guerrillers en imatges", de Jesús Monterde. I per altra banda, i en tractar-se del mes de novembre, també van ocupar un lloc preferent les activitats organitzades al voltant del 25N, Dia Internacional Contra la Violència de Gènere. El Casal, per la seua part, va acollir un acte organitzat per l'Ajuntament: la visita de l'actriu, comunicadora i activista feminista Pamela Palenciano, que ens va oferir l'espectacle teatral "No solo duelen los golpes", a través del qual Palenciano ens va narrar la vivència personal en la primera relació de festeig, una relació que es va tornar violenta amb el pas dels sis anys que va durar. Es va tractar d'un monòleg unipersonal -amb pinzellades d'autoficcions- que ens va permetre connectar amb la història universal de les violències masculines i la construcció d'estereotips que generen la desigualtat que permet exercir la violència sobre una altra persona, a tots els nivells. Partint de si mateixa i dels personatges que interpretava, i a través de l'humor àcid, la ironia, el sarcasme, el trencament de la quarta paret amb l'ajuda de la mimesi i la interpel·lació al públic, Pamela va aconseguir que els espectadors (entre els quals un nodrit grup d'alumnes de Secundària del CRA de Penyagolosa) ens férem preguntes i aquestes serviren per generar un pensament crític. I en el cas de la Biblioteca, l'espai

Presentació de la taula redona "Maquis i Repressió".

de llibres comunitari va rebre la visita de la narradora Elisa M. Matallín, que ens va obsequiar amb la història "Qui ve a prendre el te?", una adaptació lliure del conte El Tigre que va vindre a prendre el te, de Judith Kerr, en un espectacle amb la participació del que es coneix com un titella de garrotades, al qual el públic vam haver-lo d'ajudar perquè sabera interpretar sense usar la violència. L'activitat, a més a més, va acabar amb la realització d'un tigre de paper per part dels més menuts a través de la tècnica japonesa de la papiroflèxia.

I això ha sigut tot, que no és poc. Arribat febrer, gairebé hem tancat la programació cultural anual que pretenem oferir aquest 2023 i us avancem que serà un any farcit de nous concerts, cinema, contacontes i espectacles teatrals i musicals de formats diversos i innovadors que desitgem que us criden l'atenció perquè decidiu acompanyar-nos i gaudir-los amb nosaltres. Us esperem!

Els nostres artistes

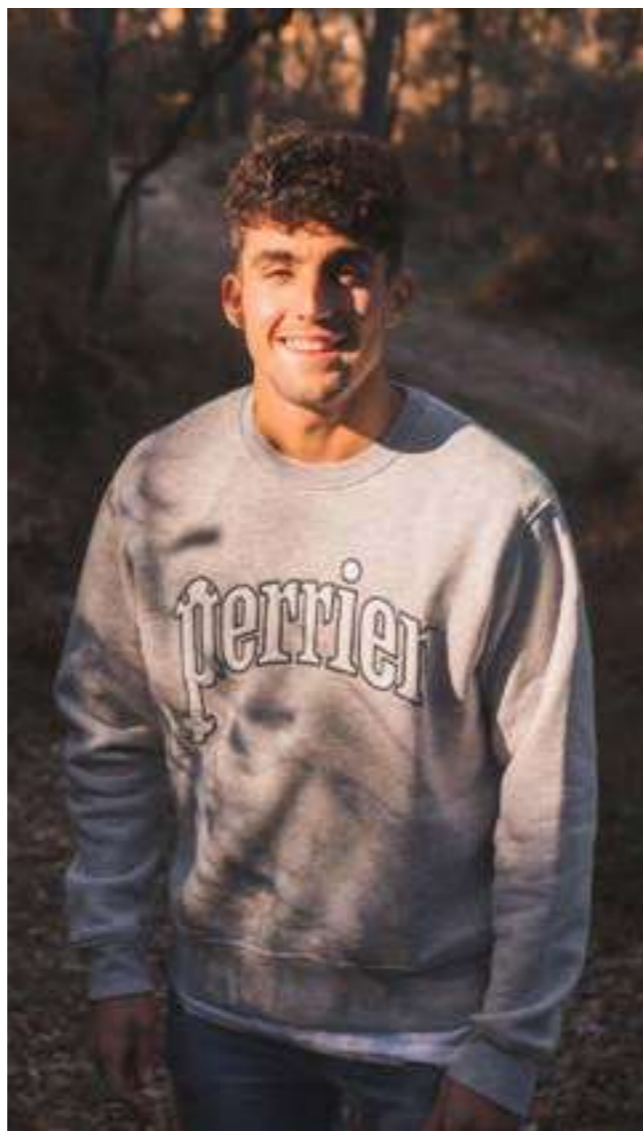
Ulls professionals NACHO GIMENO GIL

Juanma Velasco

Nacho és un xic fet a si mateix. Va desenvolupar la mirada i va posar una càmera de fotos enfront d'ella i d'aqueixa manera tan audiovisual s'ha obert camí professional. Actiu, multidisciplinari, creatiu, i esportista d'elit perquè va arribar a miliar dos anys a l'Eibar i ara ho fa en l'equip B del Castelló, però ha realitzat algunes incursions en el primer equip. Constant, curiós, compromés, el seu horitzó és ample i profund. Hui comparteix en aquesta secció com l'artista que és, a l'esportista el reservem per a un altre número, però que responga com agrada, serà per llibertat...

-Parla'ns de tu, del teu jo fotògraf, fes-nos un retrat de com et veus

Sempre m'he considerat una persona molt activa i curiosa i aventurera. En certa manera, sempre atret per les muntanyes, la naturalesa i l'aventura. Aquesta passió pel món natural va fer que passara molt temps en la naturalesa, observant-la i inspirant-me d'ella. Tota aqueixa activitat ha fet que en la meua carrera fotogràfica haja provat moltes branques i tipus de fotografia diferent. He explorat i indagat en moltes d'elles i això m'ha fet desenvolupar un estil propi, basat en el natural. Ja que totes les meues fotografies són de manera natural, sense gens de llum artificial ni retocs exuberants, totes amb un to clar i senzill. Em veig com un fotògraf contemporani, ja que en nàixer en una època en el que tot es mou a través de les pantalles, he desenvolupat tècniques i estils tots orientats a aquest món. Em considere un fotògraf de l'era digital.

-Parla'ns també del teu jo futbolista, de les teues metes i les teues frustracions.

Si la fotografia ha estat molt present en la meua vida que dir del futbol, que porta en la meua vida des dels 5 anys. El futbol ha sigut i és molt important en la meua vida, alhora que és la meua altra professió. Gràcies a aquest esport he conegut i viscut ex-

periències meravelloses amb gent increïble. M'ha fet créixer ja que en fitxar des de molt jove pel Castelló em va fer eixir una mica de la meua zona de confort. Si una cosa bona té el futbol és que et fa madurar molt abans que la majoria de gent ja que vius situacions noves des de molt xicotet. Gràcies a aquesta il·lusió he pogut convertir la meua passió en la meua professió i poder viure gràcies a això al País Basc durant 3 anys que em van canviar la vida. He viscut moments meravellosos però el moment àlgid de la meua carrera va ser enguany, en poder jugar davant de 11.000 persones i debutar amb l'equip de la meua vida el Castelló en la icona Castalia.

Des de quan aqueixa inclinació per la fotografia, per l'audiovisual?

La meua afició en la fotografia comença fa ja uns 7 anys, allà sobre el 2015. Sempre vaig sentir aqueix cuquet per les càmeres rèflex. Quan veia una d'elles em quedava mirant com feien les fotos i el bonic que seria poder tindre una. Però si he de dir un moment

exacte aqueix va ser un viatge a Londres amb la família i els amics. Un d'ells portava una càmera rèflex molt senzilla i durant aqueix viatge i especialment en una ruta en bus turístic per la ciutat li vaig demanar la cambra i vaig començar a fotografiar-ho tot. Va ser just ací quan ja vaig decidir que m'havia de comprar una d'aqueixes i que aquella afició seria la meua. Uns mesos després em vaig comprar una lent per a a el meu mòbil i ací va ser quan ja vaig començar a formar-me d'una manera autodidacta i a fotografiar absolutament tot. Un any més tard aqueixa càmera se'm va quedar xicoteta i vaig decidir per comprar la meua primera càmera rèflex, una Cànon 1200D que encara guardo amb molt d'afecte, i ací va ser quan va començar tot.

-Algun antecedent familiar que poguera haver-te iniciat?

No he tingut cap familiar avantpassat que li agradara la fotografia, però sí que he de dir que em va ajudar molt a entrar en aquests mons els meus dos cosins, Diego Velasco i Fernando Gimeno, que van començar amb aqueixa atracció per la fotografia al mateix temps que jo i que gràcies a ells he pogut compartir i aprendre moltíssim sobre la fotografia.

-Quines tècniques maneges, en quins camps audiovisuals et sents més còmode?

Per sort en tota la meua vida fotogràfica i sobretot en aquest últim any en què ja soc fotògraf professional, he pogut practicar i treballar en molts camps i modalitats diferents. He pogut fer fotografia de producte, gastronòmic, retrat i també produir i dirigir diversos vídeos audiovisuals. Però per destacar algun igual en els quals més còmode em sent són els que es realitzen a la muntanya. Al final gran part de la meua vida fotogràfica ha sigut la de la naturalesa i és en la qual he passat més hores i he desenvolupat més. Encara que també estic creixent i em sent molt còmode en el vídeo i en la fotogra-

fia gastronòmica ja que també són dues de les modalitats que més treball últimament.

- Alguna incursió en altres arts?

Sí que m'agradaria provar moltes arts noves, m'agradaria indagar en un futur al cinema, que està molt relacionat amb la fotografia, però de moment em vull centrar en la fotografia i el vídeo i aprofundir en tot aquesta art.

-Models, referents, icones fotogràfiques?

El món ha canviat i des que vaig començar en aquest món he estat sempre molt ficat en la fotografia i el món digital. Per tant, tot el que m'ha inspirat ha sigut gran part a través d'una pantalla. El fotògraf que més m'ha inspirat i en el qual he pogut parlar i formar-me durant uns mesos és Juan Pablo de Miguel, que és un dels millors fotògrafs de paisatge de tota Espanya. De manera nacional també m'he inspirat molt en Pablo Ruiz García, Jokin Marco, Gonzalo Pasquier i moltíssims altres més. Cadascun d'ells amb un estil diferent. I de manera més local vull destacar

el gran Arcadio Vidal, una de les persones que més m'ha inspirat en tota la meua vida fotogràfica.

-Com l'afició es va convertir en professió?

La meua afició per la fotografia es va convertir en professió just fa un any i va ser tot una mica d'un dia per a un altre. Sempre he volgut treballar d'això i ho havia pensat tots aquests anys arrere. Pensava en com guanyar-me la vida fent fotos, quina seria la branca per a especialitzar-me en la qual podria estar més a gust i trobar més treball... Pensava el bonic que seria poder viure de la teua afició, però al mateix temps també pensava en tots els problemes que podia trobar, ja que en començar sempre és més complicat fer-te un buit en el mercat. Però tot això ho veia en uns anys, no amb els 21 anys que tenia quan em vaig començar a dedicar de manera professional.

-Perquè tot va sorgir i va canviar en una setmana, va anar d'un dia per a l'altre.

Un dia vaig rebre una trucada de l'ajuntament

de Catí, que m'havia vist per les meues xarxes socials i seguien tot el meu treball i els agradaria que treballara amb ells per a portar tots els perfils de l'Ajuntament i crear material audiovisual per a ells i per a la seua promoció. En la mateixa setmana vaig rebre una altra trucada de Arc Estudi, que és una empresa morellana que principalment es dedica al disseny multidisciplinari, en la qual m'oferien un lloc de treball per a portar tota la part de fotografia i vídeo de l'empresa. Llavors va ser en aqueixa setmana quan vaig pensar que el meu moment per a fer el salt professional ja havia arribat i convertir així, la meua afició en la meua professió. I al cap d'un any ací seguim, creixent i gaudint de la meua passió i professió que és el món audiovisual.

Què tens ara entre focus i focus?

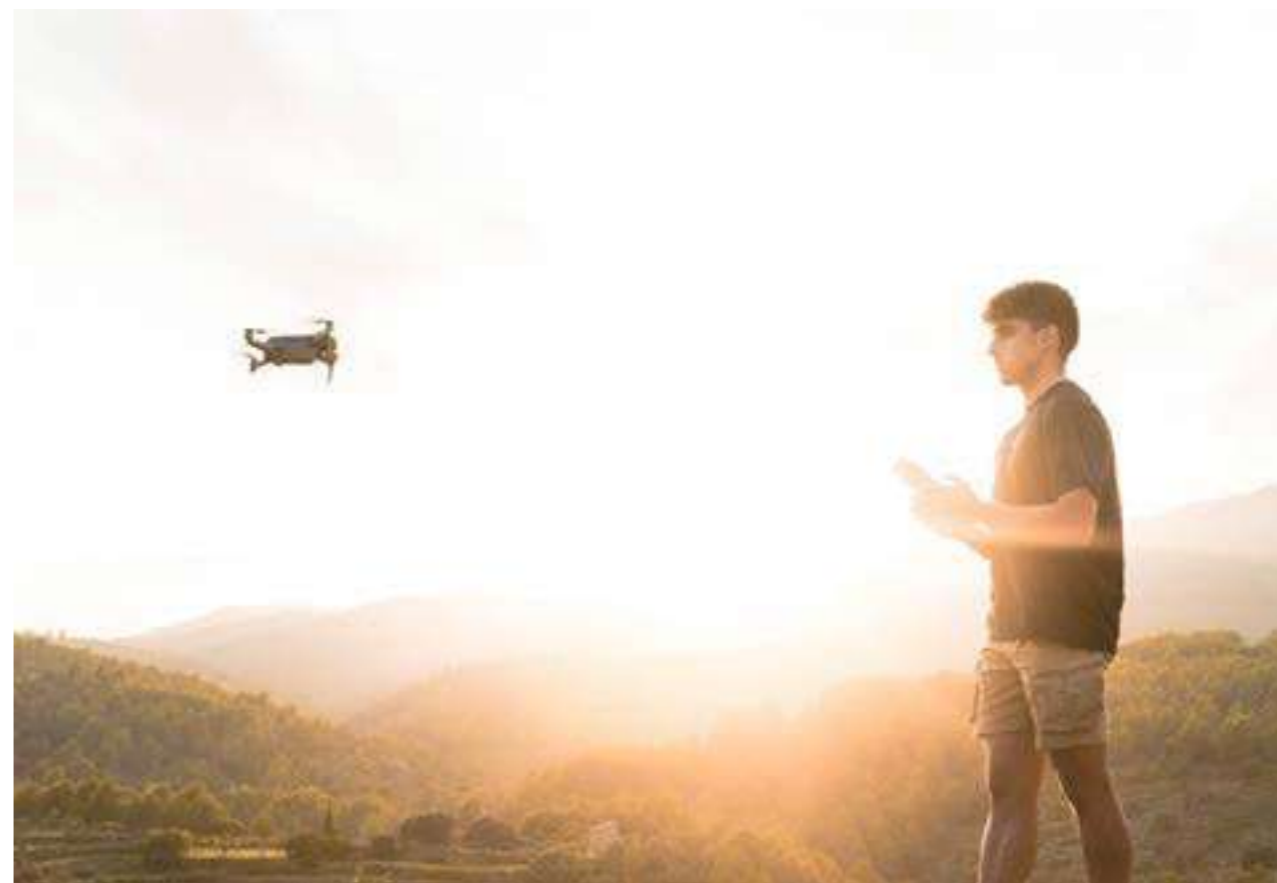
Ara tenim molta faena i tenim diversos vídeos pendents i diversos reportatges gastronòmics, de producte i videoclips per fer. Encara que també tinc al cap un vídeo motivacional del trail running que vaig fer en aquests mesos i unes quantes idees de

curtmetratges que a poc a poc aniré donant forma.

- Quines expectatives tens amb la fotografia, amb la imatge en general? Penses conservar-la com a manera de guanyar-te la vida en un futur o tens altres ambicions professionals?

Com tot emprenedor, continuar creixent en aquest àmbit i continuar obrant la meua carrera i el meu nom en aquest món. Vull continuar fent els reportatges que estic fent, però si m'he de decantar per alguna cosa especialment seria pel vídeo. Era una branca que fins fa a penes un any la tenia desconeguda però que gràcies a tots els treballs i a tot el que estic fent, he descobert un món nou, amb infinites possibilitats. M'agradaria centrar-me en això i a créixer en aqueix àmbit i poder crear-me la meua pròpia productora audiovisual i poder viatjar fent el que més m'agrada, que és la fotografia.

Tinc moltíssims projectes en ment i moltíssimes idees per a fer així que a poc a poc aniré modelant i poder seguir aprenent de tot el camí.

Nutrició

Neus Bartoll Orença. Dietista-nutricionista CV-00755 (RRSS: @nutriideas)

EL METAVERS DE LA MICROBIOTA

Hui us vinc a parlar del micromón que habita en el nostre cos: la microbiota, aqueix conjunt d'éssers diminuts que conviuen amb nosaltres. Si en algun moment et sents només, pensa que amb tu habiten milers de bacteris, fongs, paràsits i arqueges. En realitat mai estaràs sol en aquesta vida!

Aquests bitxets viuen per tot el nostre cos. Existeix la microbiota cutània, oral, genital i intestinal. Cadascuna amb les seues particularitats i amb els seus diferents habitants. És com els ecosistemes del planeta terra. Veritat que en la sabana africana no viuen les mateixes plantes i animals que en una selva tropical? No, perquè cadascun d'aquests animals i plantes està adaptat a un ambient diferent. En el nostre cos passa el mateix.

La microbiota més abundant i la més estudiada és la intestinal. Per què? Perquè és un lloc on arriben suficients aliments perquè els bacteris es tiren un bon banquet i puguen créixer. Ara bé, perquè és tan important la **microbiota intestinal**? Per què està tan de moda?

La microbiota intestinal té dues funcions superimportants per a mantindre la nostra salut:

1) D'una banda compleixen una funció metabòlica. S'encarreguen de fermentar els compostos de la dieta que nosaltres no podem digerir. Gràcies a aquesta fermentació es produeixen compostos beneficiosos per a l'organisme com a vitamines i àcids grassos de cadena curta. D'aquests últims el més important és el butirat, ja que la forma d'energia de les cèl·lules de l'intestí, ajuda a reparar la mucosa i redueix la inflamació.

2) D'altra banda intervien en el sistema immune. Alguns bacteris produeixen compostos microbians que eviten la colonització de bacteris patògens, per exemple

la Salmonel·la o la Listeria. Altres bacteris es comuniquen amb el sistema immune i assenyalen als bacteris dolents perquè les nostres defenses els ataquen. I altres, fan que es mantinga aqueix moc i així no puga colonitzar el territori intestinal cap intrús.

El normal és que tots aquests bitxets visquen en harmonia, en aquest cas es diu que hi ha una eubiosi. Però també pot ocórrer que hi haja una guerra entre ells per veure qui colonitza el màxim territori, en aqueixos casos es diu que hi ha una disbiosi. Per compararlo amb l'ecosistema Mediterrani, és el mateix que ha passat ací amb la invasió de la processionària, (aqueix insecte que fa nius de cotó en els pins i a poc a poc posa fi a la seua vida). Si matem al depredador natural d'aquest insecte, hi ha una sobrepoblació, i en conseqüència acaben morint molts més pins del normal. El mateix passa en l'intestí: si hi ha una sobrepoblació d'un bacteri, l'equilibri es trenca, les cèl·lules intestinals queden desprotegides, s'inflamen, i fins i tot pot arribar a "foradar-se" la paret intestinal.

Com sabràs que pateixes una disbiosis?

Perquè tindràs símptomes intestinals com a diarrea, restrenyiment, distensió abdominal, inflor i molts molts gasos, a altres d'un cansament extrem física i mentalment, acompanyat moltes vegades de problemes hormonaus i malalties autoimmunes. La combinació completa!

I... Què podem fer per a mantindre en equilibri aquests bacteris? En realitat hi ha molts factors que afecten la microbiota, però parlarem dels **tres més importants:**

Fàrmacs.

Els antibiòtics serien com un incendi per al bosc del Mediterrani. A vegades són necessaris quan cal eliminar la invasió de "processionària", però el problema és que acaben a arrasant amb tota la flora i la fauna. El mateix passa en l'intestí: si hi ha una infecció per Salmonel·la, és necessari un antibiòtic per a eliminar els bacteris patògens. El problema és que ens carreguem també els bacteris bons, i això pot provocar una disbiosi. Actualment sabem que altres fàrmacs que es prenen de manera crònica com els anticonceptius, els antidepressius, els IBP (Omeprazol i similars), la metionina (fàrmac per a la diabetis) o el Ibuprofeno, també afecten la microbiota. I és normal! Al final tot el que passa pel tracte digestiu afecta als seus habitants.

Factors psicològics.

Segur que has sentit parlar de l'eix intestí-cervell. Què és això exactament? El cervell i l'intestí estan connectats per un nervi superllarg que es diu el nervi vague. I no perquè siga vague precisament (és vague, de vagal). Les emocions afecten l'intestí, i l'intestí afec-

ta a les emocions, i enmig de tot això està la microbiota. Segur que has comprovat per tu mateix aquesta connexió. L'expressió "cagar-se de por" ho explica bastant clar. L'estrés i l'ansietat afebleixen el sistema immune, per la qual cosa el cos no pot combatre els patògens i aquests ens poden afectar més nivell intestinal. A altre, si vas estressat per la vida és impossible que faces una bona digestió. Primer perquè no mastegues, sinó que enguls; i segon perquè la teua energia està dirigida al cervell, no a l'estómac és normal que tot t'assega malament!

Alimentació.

Segur que molts heu sentit parlar dels **probiòtics i els prebiòtics**, però què són realment?

Els probiòtics són els microorganismes vius que tenen un benefici per al nostre organisme. Per exemple, el Saccharomyces Boulardii (Ultralevura) és un probiòtic es porta utilitzant durant bastant temps per a reduir la diarrea causada per la presa d'antibiòtics. Però també hi ha aliments que tenen aquests bacteris beneficiosos: el iogurt, el quefir, la "kombucha", el "chucrut" i el "miso".

D'altra banda, els **prebiòtics**, són l'aliment dels probiòtics. Però de què s'alimenten aquests bacteris? Del que tu no pots alimentar-te! És a dir, de les fibres que no pots digerir. Per exemple: fructooligosacàrids (espàrrec, ceba, alls, carxofa), galactooligosacàrids (llegums), midó resistent (plàtan, creïlla, tapioca), pectines (fruites) o beta-glucans (avena, ordi, bolets). D'altra banda hi ha aliments que alimenten als bacteris dolents com el sucre, els greixos refinats i l'excés de proteïna animal. I altres que simplement arassen amb tot, com és el cas de l'alcohol. En realitat no és res nou, la qual cosa és dolent per a tu, és dolent per als teus bacteris, així de simple!

I ara ja saps una miqueta més d'aquest micromón, et deixe que penses trescosetes que podries fer hui per a tindre contents als teus xicotets amiguets intestinals. Segur que t'ho agrairan!

Des de la Cooperativa

Eladi Roca - Miguel Ángel Moliner

COOPERATIVA D'ATZENETA, PREMI EMPRESA DE L'ANY

DePenyagolosa s'uneix a Castelló, Ruta de Sabor

El saló de recepcions del Palau Provincial de la Diputació de Castelló va acollir el passat 22 de desembre la celebració de l'acte de lliurament de distintius i certificacions a les 21 noves empreses guardonades -que, després de la valoració del Comité de Concessió, han entrat a formar part de la marca. Castelló Ruta de Sabor, impulsada per la Diputació Provincial de Castelló.

Entre les noves incorporacions destaca DePenyagolosa, iniciativa social de la Cooperativa d'Atzeneta, per a la comercialització conjunta dels productes i elaboracions que es realitzen en la comarca, apropant al consumidor final uns productes de proximitat i de qualitat, com el torró, oli, mel, etc.

L'esdeveniment va comptar amb la participació de José Martí, president de la institució provincial, qui va remarcar que "la marca Castelló Ruta de Sabor és gastronomia i turisme", però també la considera "una eina fonamental per tal de donar suport i promoció per als productors, destacant el potencial de l'agricultura i ramaderia de la província"

La diputada provincial de Turisme, Virginia Martí, i el diputat de Desenvolupament Rural, Santiago Pérez, han sigut els encarregats d'entregar els diplomes i plaques de filiació que identifiquen als socis de ple dret del producte turístic gastronòmic.

Balanç Exercici

Tot i no tindre desenvolupada una estructura comercial específica, el projecte DePenyagolosa, en el seu primer any de vida, tanca l'exercici 2022 amb una cifra de negoci superiors als 40.000 €, fruit dels acords comercials amb tendes, supermercats i restaurants provincials, així com la venda on-line que ha permès la venda i difusió dels nostres productes en tota Espanya.

També tenim constància, gràcies als nostres clients, que l'Oli d'Atzeneta, comercialitzat sota la marca Magia de Penyagolosa, s'ha degustat en països europeus com Irlanda, Escòcia, Dinamarca, França, Alemanya, Turquia, etc., però també en la Xina, Índia i Vietnam.

Obrador Compartit, una nova eina de dinamització social i econòmica.

En els últims mesos s'ha executat obres d'adequació de l'immoble propietat de la Cooperativa d'Atzeneta al Barranc de la Font, antiga seu del magatzem de la Cooperativa fins als últims anys del segle passat. Aquestes millores han permès la recupe-

ració de la construcció, per tal de reunir les condicions d'higiene i sanitàries per tal d'albergar un obrador compartit, i que ha sigut finançat quasi completament amb Fons Europeus, procedents de les Ajudes LEADER del Programa de Desenvolupament Rural de la Conselleria d'Agricultura.

Què és un obrador?

Els obradors compartits són un espai on diverses persones físiques o jurídiques fan ús d'unes instal·lacions compartides en el temps i/o l'espai per elaborar productes alimentaris per a la seua comercialització amb registre sanitari.

Representen una eina molt potent de dinamització socioeconòmica dels territoris, posant en valor l'agricultura i ramaderia local, donant oportunitats d'autoocupació a les persones que els habiten i fomentant un sistema alimentari just i sostenible social i mediambientalment.

En xicotetes produccions, que no requereix d'un obrador de forma diària, no té sentit disposar d'un obrador privat. Tot al contrari: compartir-lo implica rebaixar costos d'espais, equipaments i subministraments i ser més eficients i guanyar hores per a fer altres tasques més rendibles o de cures. I encara molt més, ja que la col·lectivització també permet obrir el gran ventall de possibilitats de treball en xarxa que se'n deriven amb nous productes i estratègies de comercialització conjuntes.

En aquest moment, s'està treballant amb la documentació administrativa, com entre altres un règim intern per a la correcta utilització de l'obrador, però està previst que en els pròxims mesos ja puguem estar en el mercat els primers productes agroalimentaris procedents d'aquesta xicoteta indústria.

Aquells productors i productores que puguem estar interessats en el projecte, poden posar-se en contacte amb la Cooperativa, per tal d'informar-se i coordinar les tasques administratives per a poder adaptar les ins-

tal·lacions a les necessitats de cadascuna de les activitats a desenvolupar.

COOPEFONE, presenta la seua imatge

Si en el passat BIM els presentaven la nostra propia operadora de telefonia, Coopefone, en aquesta edició del Butlletí, poden anunciar que l'Oficina Española de Patentes y Marcas, ha acceptat la proposta de la Cooperativa d'Atzeneta i ha registrat la marca, atorgant a l'empresa el dret exclusiu a impedir que tercers comercialitzen productes idèntics o similars amb la mateixa marca o utilitzant una marca tan similar que pugui crear confusió.

També podem presentar la nova imatge de Coopefone, que ha sigut creada per Joan

Rojesky Estudi Creatiu, entitat cooperativa, autora també del nou logo de la Diputació de Castelló.

"El logotip està concebut a partir de la unió de dos punts, que simbolitzen a persones, i que, a través de la gent que ho fa possible, s'uneixen amb la telefonia. Açò permet crear un símbol que emfatitza el "coop" del logotip. Aquest concepte d'unió és l'element que completa l'univers de marca, amb gràfiques que repeteixen aquest concepte i que comuniquen valors essencials com: amabilitat, emocions, moments inoblidables, local i familiaritat entre d'altres.", destaca Rosa Reig, responsable de Joan Rojeski Estudi Creatiu. Durant aquests primers mesos de funcionament, més de 500 socis i sòcies ja han apostat per la nostra operadora, beneficiant-se d'unes tarifes molt econòmiques a més a més de la cobertura oferida per Movistar, i d'un servei clar, sincer i transparent, però sobretot amb una atenció personalitzada i l'assessorament de sempre.

Coopefone, és l'única operadora socialment responsable d'aquest territori.

El temps i la meteo a Atzeneta

Melcior Rovira Monfort

L'any 2022 ha estat extraordinàriament càlid i lleugerament humit

i Si haguérem de definir l'any passat amb una paraula, aquesta seria calor; i és que, amb 16,4 °C de temperatura mitjana anual, un grau per damunt del normal, el 2022 és el segon any més calorós des que tenim dades al poble (1943), tan sols superat pels 16,6 °C del 2014. Si fem memòria del passat any, després d'un inici fresc fins a mitjan abril (exceptuant febrer, que va ser molt càlid) vam tenir un període continu de quasi 8 mesos d'anomalia positiva de temperatura de més de dos graus. Aquesta calor anòmala es va traduir en un estiu llarg

T Imatge de la webcam d'Avamet de Meanes del matí del 12 de novembre, que mostra com mentre al poble estava quasi ras (part esquerra de la imatge), hi havia una tronada severa al nord del terme (part dreta).

i extenuant (des de maig a octubre), i una tardor-hivern amb característiques primaverals fins ben entrat el passat mes de gener. Amb tanta calor, el passat 14 d'agost es va batre el rècord de temperatura mínima anual més elevada dels darrers 79 anys com a mínim, quan el termòmetre no va baixar dels 26 °C. Altres dades termomètriques a destacar, tot i no esdevindre rècords, són els 39 °C assolits durant el 12, 13 i 14 d'agost com a temperatura màxima absoluta de l'any 2022, però també els -7 °C marcats en l'altre extrem del termòmetre, és a dir, com a temperatura mínima absoluta de l'any el 18 de gener, i sense oblidar, per descomptat, els 3,5 °C negatius del 3 d'abril que van gelar gairebé la totalitat de la collita

Imatge de la webcam d'Avamet de Benafigos que capta el xicotet incendi que va haver a la Foia Coscollar el passat 1 de febrer

d'ametlles del terme. I per acabar amb les temperatures, també és remarcable que durant el 2022 vam tenir 36 dies de gelada i 6 nits tropicals.

Pel que fa a precipitacions, durant el 2022 es van recollir 690 litres/m², un 11% més de la pluja mitjana anual que està en 610 mm, la qual cosa li confereix a l'any que hem deixat enrere el caràcter d'humit. No obstant, ha estat molt irregular: van començar molt secs gener i febrer, després va vindre un període molt humit entre març i maig que va acumular el 60% de la pluja caiguda en tot l'any, seguit per una sequera molt marcada entre juny i novembre que, per sort, es va acabar amb el temporal de meitat novembre que després comentaré i, finalment, ha acabat sec un altre cop. Aquesta pluja es va repartir en un total de 70 dies de precipitació apreciable, 21 d'aquests durant el mes de març, marcant una fita històrica mensual que no s'havia produït mai des que tenim dades. El dia de més pluja, per la seua banda, va ser el 21 de març, quan van precipitar 95 litres, seguit per l'11 de novembre amb 93 litres. Per enllestir l'anàlisi de l'any passat, es pot apuntar que no va nevar cap dia i no va caure cap pedregada destacable al poble.

Reprement l'estudi per mesos del període transcorregut des del darrer BIM, l'octubre passat va ser un mes molt càlid, quasi estiuenc, amb 2 graus i mig de temperatura mitjana superior a l'habitual, la qual cosa fa que siga el segon octubre més càlid des de 1943, sols per darrere del de 2014. De pluges, poca cosa, com els darrers mesos d'octubre, un total de 24,5 litres, menys d'un terç del normal. Novembre, al seu torn, va continuar amb la inèrcia molt càlida que dúiem des de maig i va enregistrar una temperatura mitjana quasi primaveral de 2,2 °C per damunt del normal. Almenys, però, va trencar la ratxa seca, com ve sent habitual darrerament. De fet, novembre, amb 75 litres de mitjana els darrers 40 anys, ja és el mes més humit de l'any tot sobrepasant octubre, que ocupa la segona posició amb 72 litres. El passat novembre, llavors, va superar de llarg aquesta mitjana i es van recollir 138 litres,

Penyagolosa i les muntanyes del voltant estaven ben blanques un matí de rosada de meitat febrer (foto de Pablo Solsona)

quasi tots caiguts durant el temporal de llevant dels dies 11 i 12, quan van precipitar 93 i 34 litres respectivament. Cal ressaltar que durant el matí del dia 12 va haver-hi tronades molt intenses que van afectar la zona nord del terme i el terme de Culla, on van descarregar uns 100 litres en poques hores que van fer eixir la Rambla de Meanes, mentre al poble lluïa el sol. Pel que fa a desembre, aquest va continuar sent excessivament càlid i va registrar una temperatura mitjana 1,8 °C més alta del que tocava. Com a dada que demostra el caràcter càlid, sols un dia vam baixar lleugerament dels 0 °C. A més a més, vam tenir molts fronts de ponent que, tot i que feien ploure molt a quasi tota la península, ací arribàvem desgastats i deixaven quatre gotes, de manera que va ploure certament durant 7 dies, però la suma total mensual sols va ser de 18 litres. I ja situant-nos en el present any, aquest començava com havia acabat el 2022, càlid i sec, malgrat que a la meitat de gener per fi va fer acte de presència el fred, encara que la pluja es faria esperar. Aquests darrers dies de gener freds van compensar el començament càlid i la mitjana termomètrica del mes va ser dos dècimes més freda del normal. En aquest sentit, les nits van ser molt fredes els darrers dies del mes, i durant 4 jornades el termòmetre va baixar dels -5 °C. Així doncs, com la primera quinzena del mes va ser anticiclònica i la segona quinzena va ser ventosa, com dèiem, de pluja no en va caure ni una gota. I ja per acabar, febrer, fins a meitat mes que és quan estic escrivint aquestes línies, el podríem catalogar de fred i un poc humit. El fred amb què vam acabar gener ha tingut continuïtat, al qual se li ha sumat una entrada d'aire humit de llevant que ha fet nevar per damunt dels 900 m, acumulant uns 10 cm de neu a les parts més altes del terme i 28 litres de pluja a l'observatori del poble. Al proper article, però, sabrem si aquesta quantitat ha estat la total mensual o encara n'ha quedat per caure.

Les temperatures de sensació

En aquest article em vaig a endinsar en un terreny incòmode i subjectiu, com és tractar d'explicar les sensacions individuals de calor i fred que sentim. Això sí, abans d'entrar en matèria vull deixar clar que cadascú tenim una sensibilitat diferent davant les mateixes condicions meteorològiques que, a més a més, es veu afectada per altres factors com la roba que portem o l'estat de salut (per exemple, si estem malalts amb febre tenim fred encara que faça calor, o si hem menjat determinats aliments podem tenir calor encara que faça fred). Així doncs, feta aquesta introducció ara intentaré explicar raonadament quins factors atmosfèrics, a més de la temperatura, fan que sentim més o menys calor o fred i per què.

En primer lloc, cal que tinguem clars els conceptes de calor i de fred. Des d'un punt de vista físic, realment sols té sentit parlar de la calor, ja que aquesta és la transferència d'energia entre dos cossos a diferent temperatura (o per produir un canvi d'estat entre sòlid, líquid i gasos). A nivell sensitiu, ens referim que fa calor o tenim calor quan aquesta transferència d'energia es produeix de l'entorn cap al nostre cos, ja que aquest entorn està a més temperatura que nosaltres i ens transmet aquesta energia. Per contra, diem que fa fred o tenim fred quan som nosaltres qui transferim aquesta energia en forma de calor a l'entorn perquè aquest està a menys temperatura, amb la qual cosa nosaltres perdem energia (o calor) i, en conseqüència, diem que tenim fred. Amb l'explicació que acabe d'exposar podem entendre que si la temperatura ambient és prou superior a la de la nostra pell (uns 32 °C) sentirem calor i, en canvi, si és prou més baixa sentirem fred. Ara bé, podem sentir diferent calor o fred a la mateixa temperatura?

TABLA DE VALORES DE SENSACIÓN TÉRMICA POR FRÍO (WIND CHILL)

		TEMPERATURA DEL AIRE EN GRADOS CELSIUS (C)											
		0	-5	-10	-15	-20	-25	-30	-35	-40	-45	-50	
VIENTO A 10 m (km/h)	5	-2	-7	-13	-19	-24	-30	-36	-41	-47	-53	-58	
	10	-3	-9	-15	-21	-27	-33	-39	-45	-51	-57	-63	
	15	-4	-11	-17	-23	-29	-35	-41	-47	-54	-60	-66	
	20	-5	-11	-18	-24	-30	-37	-43	-49	-56	-62	-68	
	25	-6	-12	-19	-25	-32	-38	-44	-51	-57	-64	-70	
	30	-6	-13	-19	-26	-32	-39	-46	-52	-59	-65	-71	
	35	-7	-13	-20	-27	-33	-40	-47	-53	-60	-66	-73	
	40	-7	-14	-21	-27	-34	-41	-47	-54	-61	-67	-74	
	45	-8	-14	-21	-28	-35	-41	-48	-55	-62	-68	-75	
	50	-8	-15	-22	-29	-35	-42	-49	-56	-63	-69	-76	
	55	-8	-15	-22	-29	-36	-43	-50	-56	-63	-70	-77	
	60	-9	-16	-23	-29	-36	-43	-50	-57	-64	-71	-78	
	65	-9	-16	-23	-30	-37	-44	-51	-58	-65	-72	-79	
	70	-9	-16	-23	-30	-37	-44	-51	-58	-65	-72	-79	
	75	-9	-17	-24	-31	-38	-45	-52	-59	-66	-73	-80	
	80	-10	-17	-24	-31	-38	-45	-52	-59	-67	-74	-81	

Unidades aproximadas:

- Riesgo bajo: -10 a -27 Riesgo de hipotermia por permanencia prolongada a la intemperie.
- Riesgo moderado: -28 a -39 Riesgo de congelaciones por exposición prolongada, 10 a 30 minutos*.
- Riesgo alto: -40 a -54 Riesgo de congelaciones en 30 minutos*.
- Riesgo muy alto: -55 a -81 Riesgo de congelaciones en menos de 2 minutos*.

* Con la piel expuesta al aire ambiente inicialmente caliente. Si la piel está inicialmente fría, menor tiempo.

taula d'Aemet de la sensació tèrmica de fred en funció de la temperatura i el vent. També s'informa del risc de congelació.

Com estem a l'hivern, començaré explicant la sensació de fred. El factor atmosfèric que fa augmentar aquesta sensació és el vent, raó per la qual a aquesta temperatura en anglès se l'anomena wind chill. L'explicació de per què el vent fa que sentim més fred (sempre que la temperatura ambient siga inferior a la nostra, uns 32 °C, com ja apuntava abans) és perquè quan fa vent les finíssimes capes d'aire que estan en contacte amb el nostre cos van canviant contínuament i, aleshores, nosaltres hem d'escalfar una capa d'aire darrere d'una altra tota l'estona, amb la qual cosa perdem calor ininterrompudament. Clar, només deixaríem d'escalfar-les i de perdre la nostra calor si arribaren a la nostra temperatura, però com es renoven contínuament no ens dona temps i, en conseqüència, tenim la sensació de fred. Aquest també és el motiu pel qual ens posem roba per protegir-nos del fred, no perquè la roba ens done calor, sinó perquè crea unes pel·lícules d'aire immòbils al voltant de la nostra pell que una vegada escalfades permeten que no perdem més calor. Cal concretar que el factor del vent és molt important quan les temperatures es troben per davall dels 0 °C, perquè augmenta, i molt, el risc de congelació de la part del cos en contacte amb l'aire (com es veu en la taula adjunta).

Per la seua banda, molts dels lectors, sobretot si són de prop del mar, pensaran que la humitat també augmenta la sensació de fred i que el fred humit és pitjor que el fred sec; doncs bé, la humitat de l'aire, o el que és el mateix, la quantitat de vapor d'aigua de l'aire, no hauria d'afectar la transferència de calor, com no afecta si l'aire té més o menys oxigen o nitrogen. Ara bé, si s'està el suficient temps en unes condicions molt humides i aquest vapor es condensa damunt nostre i ens banyem (també podria ser perquè estigués plovent), aleshores sí que hem de sentir més fred, perquè l'aigua líquida té més calor específica (més inèrcia tè-

rmica, és a dir, necessita més calor per escalfar-se i allibera més calor per refredar-se) i, per tant, absorbeix molta més energia calorífica del nostre cos per pujar la temperatura; fet que provoca també les sensacions de fred que sentim quan eixim banyats de la dutxa i la piscina o estem suats. No obstant això, com he dit, no hi ha cap relació entre la humitat ambient i la sensació de fred, i, de fet, no hi ha cap taula objectiva de temperatura de sensació de fred relacionada amb la humitat, com sí n'hi ha de relacionada amb el vent.

En canvi, el cas contrari, com pot augmentar la sensació de calor a una determinada temperatura, sí que és degut a la humitat, i aquesta temperatura rep el nom de heat índex. Per entendre-ho cal saber que el mecanisme natural que té el nostre cos per perdre calor, és a dir, refredar-se, és la sudoració. Quan suem estem posant unes gotes d'aigua líquida damunt la nostra pell, que necessiten agafar la calor del nostre cos per evaporar-se. Aquest canvi d'estat és molt energètic: nosaltres perdem molta calor i ens refredem ràpidament tot mantenint una temperatura corporal no perillosa. Ara bé, si hi ha molta humitat ambiental, a aquestes gotes de suor els costa molt més evaporar-se, ja que l'aire que ens envolta quasi està saturat de vapor d'aigua (igual que si estenem la roba un dia humit a aquesta li costa molt eixugar-se). És per aquest motiu que no podem perdre calor evaporant suor en eixes ocasions, no ens refredem i el nostre cos genera més i més sudoració perquè cada vegada està a més temperatura. De fet, si les temperatures són altes, les humitats elevades eleven molt el risc a patir un colp de calor (igual que l'esforç físic) perquè augmenten la temperatura interna corporal.

Per últim, el vent, com he comentat abans, si la temperatura ambient està per baix dels 32 °C ens refreda (per això utilitzem ventiladors), però en temperatures superiors a aquesta xifra ens provoca més sensació de calor, ja que totes les capes d'aire transfereixen calor contínuament al nostre cos, com haurem patit tots alguna vegada amb les ponentades a l'estiu o amb els esclafits dels darrers anys.

TABLA DE VALORES DE SENSACIÓN TÉRMICA POR CALOR (HEAT INDEX)

		TEMPERATURA DEL AIRE EN GRADOS CELSIUS (C)																	
		27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44
HUMEDAD RELATIVA (%)	45	27	28	29	30	32	33	35	37	39	41	43	46	49	51	54	57	61	64
	50	27	28	30	31	33	34	36	38	41	43	46	49	52	55	58	62		
	55	28	29	30	32	34	36	38	40	43	46	48	52	55	59	62			
	60	28	29	31	33	35	37	40	42	45	48	51	55	59	63				
	65	28	30	32	34	36	39	41	44	48	51	55	59	63					
	70	29	31	33	35	38	40	43	47	50	54	58	63						
	75	29	31	34	36	39	42	46	49	53	58	62							
	80	30	32	35	38	41	44	48	52	57	61								
	85	30	33	36	39	43	47	51	55	60	65								
	90	31	34	37	41	45	49	54	58	64									
95	31	35	38	42	47	51	57	62											
100	32	36	40	44	49	54	60												

- Precaución 27 a 32 Posible fatiga por exposición prolongada o actividad física.
- Precaución extrema 33 a 40 Insolación, golpe de calor, calambres. Posibles por exposición prolongada o actividad física.
- Peligro 41 a 53 Insolación, golpe de calor, calambres. Muy posibles por exposición prolongada o actividad física.
- Peligro extremo 54 a más Golpe de calor, insolación inminente.

Taula d'Aemet de la sensació tèrmica de calor en funció de la temperatura i la humitat. També informa del risc de colps de calor i d'insolacions.

RACÓ FOTOGRÀFIC

